



SÕDUR



XXI AASTAKÄIK • 15.04.39. • NR. 16

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 16 — 1939.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
Kokkuvõte Sõjavägede Ülemjuhataja kindral Laidoneri kõnest vanematele sõjaväejuhtidele V. O. K. kasiinos 28. 03. 39	341	Résumé du discours du général Laidoner, Commandant en chef de l'Armée, prononcé le 28 mars 1939 aux chefs militaires supérieurs	341
<i>Ltn. V. Matela:</i> Tangitõrje	347	<i>Lieut. V. Matela:</i> La défense antichar . .	347
<i>Ltn. H. Mölder:</i> Auto-Tangirügement 20-a.	352	<i>Lieut. H. Mölder:</i> 20-me anniversaire du Régiment d'autos et chars	352
<i>Arcturus:</i> Sõjaväe Majandusühisuse tegevus 1938. aastal	357	<i>Arcturus:</i> Activité de la Coopérative militaire en 1938	357
BIBLIOGRAAFIA.		BIBLIOGRAPHIE.	
— <i>Kk:</i> Relvastumise võidujooks	359	— <i>Kk:</i> La course des armements	359
— <i>A. K-sar:</i> Jalgade eest hoolitsemine rännakute puhul	361	— <i>A. K-sar:</i> Hygiène de pieds au cours de marches	361
— <i>m:</i> Veoauto vints	362	— <i>m:</i> Treuil de camion	362
— Uuemat kirjandust	363	— Publications récentes	363
Juriidilisi küsimusi	364	Questions juridiques	364
Male	365	Echecs	365

Kaanepilt: Poola soomusmasinaid defileel.

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts.**

Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk.**

Telefon nr. 477-20/163.

Kodune tel. nr. 477-20/13-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.

Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.

Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaat-
miseks märkimata käsi-
kirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.

Poolaastas — kr. 3.00.

Veerandaastas — kr. 1.50.

Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.

Tekstis — kr. 60.

SÕDUR

Nr. 16.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

15. 04. 39.

XXI AASTAKÄIK

Kokkuvõte

Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõnest

vanematele sõjaväejuhtidele V. O. K. kasiinos 28. 03. 39.

Aastat 5 tagasi ilmus noorkotkaste ja kodutütarde näidend „Isamaa auks“. Kui ma seda näidendit esimest korda nägin, jäi mulle õige reljeefselt meelde episood, kus noor väike kodutütar ja noorkotkas öösi pimedas metsas olles tunnevad hirmu, kusjuures poiss ütleb tüdrukule: „Ära kardada, siis ei ole hirmu.“

Praegust rahvusvahelist seisukorda vaadeldes, hinnates ja analüüsides peaks ütleva just sedasama.

Ma palusin vanemaid sõjaväejuhte siia täna kokku kutsuda just selleks, et lühidalt vaadelda praegust rahvusvahelist olukorda meile kättesaadavate andmete põhjal, et selgest teha teatavaid järeldusi meie ja meie lähema ümbruse suhtes.

Kui lugeda ajalehti, siis paistab, et kogu maailm on nagu hüsteerilises hirmus. Ja ometi on praegu ikkagi rahuaeg. On ju olnud aegu, kus Euroopas on möllanud sõda kümnete aastate kestel. Ka meie kodumaa on neid aegu läbi elanud. Aga nüüd, kus sõda ennast veel näha ei ole, näib, nagu oleks siiski juba terved rahvad mingisuguses hirmuhaiguses.

Osalt on see seletatav sellega, et pärast Maailmasõda on tekkinud teooriaid, millede kohaselt tuleviku sõda olevat palju koledam kui senised sõjad. On tõsi, et sõjapidamise viisid on suuresti muutunud. Teh-

nika on sõjakoledusi ja -ohtusid laiendanud harilikkude tsiviilelanikkude suhtes. Kui mitte kaua aega tagasi veel oli sellaseid isikuid, kes isegi soovisid sõda, et sõjast kasu saada oma tegevusele, siis nüüd enam seda ei ole. Tagalas ei ole enam võimalusi füüsiliselt täisvõimelistel argpüksidel täielises rahus lõigata kasusid sõjategevuse tõttu rindel. Sõjategevus kaasajal haarab teatavas ulatuses ka seljatagust ja seepärast on nende inimeste arv, kes sõda kardavad, palju suurem kui see oli varem.

Rahvusvaheline ajakirjandus aitab seda hirmu veelgi enam suurendada ja kõige taltsutamatum on selles mõttes nn. vaba ajakirjandus, mis on juhitud puht-kapitalistlikkudest huvidest. Lugeja tahab sensatsiooni ja seepärast lansseeritakse igasuguseid kõmu- ja isegi valetateid. Sellena aga ajakirjandus kujuneb üheks suurimaks rahvusvaheliseks paheks.

Ma toon ühe näite lähemast minevikust. Nädalat 2 tagasi ilmus ühes meie lehes harilik tagasihoidlik teade, et Venemaal Narva taga on kuulda suurtükilaskmist ja lennukimürinat.

Me teame, mida see tähendab. Punavägi korraldab oma harilikke taliõppusi, nagu ta seda on teinud aastate jooksul ja nagu seda teeme meie ja kõik teised riigid. Kuid umbes nädal aega hiljem Leipzigi ringhääling teatab, et Venes toimub vägede koondami-

ne Eesti piirile. See on tüübiline näide kõmu levimisest.

Ma toon veel ühe teise näite. Nädal või kaks tagasi ühes meie lehes avaldati, et marssal Vorošilov olevat ütelnud, kui kellelegi piiririigest kallale tungitakse, siis Vene väed astuvad välja ja peavad sõda väljaspool oma maa-ala. Kust see teade võeti? Selgus, et mingisugusest Helsingi lehest, see omakorda Kaunase lehest, ja lõpuks tuli välja, et tegelikult Vorošilov seda ei olegi ütelnud. Selge on aga ka, et keegi ei soovi sõda pidada omal pinnal ja seda ei rõhuta mitte marssal Vorošilov üksi, vaid kõik sõjaväejuhid. Nii ajalehed oma kõmuliste ja kontrollimata teadetega aitavad kaasa rahvusvahelise kriisi süvendamisele. Peab ütleva, et suurt kriisi elab üle just kollektiivse julgeoleku süsteem. Selle alus ja kandvam tugi — Versailles' rahuleping — on, nagu üteldakse, rikutud või mõnede arvates koguni hävitatud, purustatud. Selle tagajärjel on kadunud Kesk-Euroopas kaks riiki ja riikide piirid seal on suuresti muutunud. Meile see kasuks ei ole ja tuleb ainult kahetseda, et väikeriikide arv on kahanenud. Kuid meie, sõjaväelaste, seisukohalt vaadatuna peab nentima, et hea on, et see kõik sündis rahulikult teel ja mitte sõja abil, mis oleks võinud kujuneda üldiseks lõominguks. Need sündmused on tekitanud aga teatava psühhoosi. Üks riik, kes Versailles' lepinguga oli alla surutud, on muutunud jällegi tugevaks ja see on ajanud teised riigid hüsteeriasse. Seda enam veel, et sama riigi mõtteosaline, olgugi küll üks endisi entente-riike — Itaalia — on samuti muutunud tugevaks. Ta vallutas Abessinia, vaatamata teiste vastuseismisele ja survele.

Kõik see on tasakaalust välja löönud osa teisi riike, eriti aga just Prantsusmaa, kus viimase ajani kartusepsühhoos oli väga levinud. Ka väikeriiges on tekkinud suur reaktsioon viimaste sündmuste mõjul ning on hakanud kartma ka need, kellel tegelikult mingit hädaohtu ei olegi. Seda enam muidugi veel need, kellel midagi karta on.

Meie, sõjaväelased, ei tohi hinnata olukorda tunnete järgi, vaid võimalikult reaalset. Kui juba sõjavägi satub tunnete valdkonda, on asi halb. Möödunud sügisese kriisi meie elasime üle rahulikult ja seepärast ei tohiks tekkida mingit ärevust ka nüüd, kus otsest sõjaohtu õieti ei olegi.

Kui sündmustele vaadata ajalooliselt, siis tundub päris loomulikuna, et Versailles' rahuleping, mis ühele poolele oli peale suru-

tud, ükskord revideerimisele pidanuks tulema. Kui ei taheta, et rahuleping on järgmise sõja põhjuseks, siis tuleb vastane täielikult hävitada. Kui aga Maailmasõjas entente-riigid läinuksid välja Berliini ja hävitanuksid kõik saksa materjalsed ressursid — kas see olnuks parem? Üht rahvast täielikult hävitada ikkagi ei saa, eriti veel üht suurt rahvast.

Teame, et Versailles' rahuleping tehti nii, et keskriigid seejuures midagi kaasa rääkida ei saanudki. Selle tõttu muidugi saksa rahvas algul oli vapustatud ja jõuetu, kuid aastate kestel kosus ja tõusis jälle, ning loomulik, et Versailles' leping kui ühekülgne diktaat ei võinud jääda püsima lõpmatuseeni.

Loodeti ka Rahvasteliidule, mis pidi ära hoidma sõjad. Rahvasteliidu idee oli isendast ju õige ja hea ning Rahvasteliit ongi suutnud lahendada rahulikult teel nii mõnedki tüliküsimused. Kuid esimese hoobi andis Rahvasteliidule juba see asjaolu, et tema tegelik looja, USA president Wilson, ei suutnud kaasa tõmmata sinna oma kodumaad. Teiseks N. Vene jäi välja Rahvasteliidust ja Saksamaa jäeti sealt välja. Hiljem saadi küll aru eksitusest ja 1926. a. võeti Saksamaa Rahvasteliitu vastu, kuid see asjasse paremst ei toonud ning juba alguses nõrgale alusele rajatud Rahvasteliit nõrgenes kord-korralt ikka enam ja enam.

Seepärast Austria liitmine Saksamaa külge ei tohtinuks eriliselt üllatada kedagi. Juba Austria-Ungari keisririigi hävitamisel isegi Austria sotsialistid tahtsid ühineda Saksamaaga. Liitriigid aga seda ei lubanud, sest Saksamaa tasakaalustamiseks oli vajalik iseseisev Austria. Pole siis ime, et kunstlikult loodud ja kunstlikult toetuste najal ülalpeetud riik ühel ilusal päeval allutati muusikaga. See tähendas, et rahva enamus, ja just aktiivne enamus, oli ühinemise poolt.

Järgnevalt vaatleme Tšehhoslovakkia küsimust. Selle riigi olemasolu eest ei olnud keegi õieti võidelnud ja see loodi ainult selleks, et säilitada ja tagada Versailles' rahulepingut. Seepärast ka tšehhides vist tekkis arusaamine, et nende riik on vajalik esimeses järjekorras just Prantsusmaale ja Inglismaale ja teises järjekorras alles neile endile, millest tingitud mentaliteet, et teised peavad neid kaitsma.

Teiseks koosnes Tšehhoslovakkia mitmesugustest rahvustest. Isegi tšehhid ja slovakid, kes pidid olema õieti üks rahvas, eraldusid hiljem, nagu teame, teineteisest eri rahvastena, rääkimata veel sakslastest ja rutenlastest.

Kui tõsis päevakorraale Sudeedi sakslaste ühinemine Saksamaaga, selguski esnimetatud põhjustel see imelik nähtus, et 15 miljoni elanikuga, kõrge kultuuriga, tugeva majandusega ja rikkalikult ning moodselt relvastatud riik ei teinud mingit vastupanukatset, kui tema territooriumi osi lahutati ja ära võeti.

Just samal päeval, kui Münchenis algas nõupidamine, oli minul kõnelus ühe välismaa diplomaatilise esindajaga sündmuste käigu üle. Tema kui endine ohvitser avaldas sama kartust, mis tekkis minulgi, s. o. — Müncheni nõupidamine on juba hiljaks jäänud, sest kuidas suudab tšehhi sõjaväejuhatust tagasi tõmmata oma jõude piirilt, kindlustatud rajoonidest. Kui mu sõber minult küsis — kas mina võiksin anda sellase käsu — pidin avameelselt tunnistama, et ei, sest mind võidakse siis lugeda äraandjaks. Isegi juhul, kui anda sellane käsk, tekib küsimus — kas seda täidetakse? Kas ei teki siis vastuhakkamine, mäss?

Kuid mis sündis Tšehhoslovakkias? Järgmistel päevadel lugesime lehest, et tšehhi sõjavägi on rahulikult tagasi tõmbunud.

Muidugi oli see traagiline sündmus ja tšehhid nähtavasti olid arvamusel, et teised peavad alustama sõda ja nemad siis löövad kaasa. Kuid ka teised jäid ootama algatust mujalt ning tagajärjeks oli see, et liitude süsteem ei hakanud teotsema.

Lähem analüüs aga näitab, et siin olid ka oma eelsündmused. Versailles' rahu- lepingu kohaselt ei tohtinud Saksamaa pidada sõjavägesid Rheinimaal. Ühel heal päeval aga Saksa sõjaväed marssisid sinna sisse ning Prantsusmaa ja Inglismaa eriti ei muretsenudki selle üle. See saigi eelmänguks Sudeedi-sündmustele. See oli esimene etapp, kus algas ühel poolel vastuhakkamise mentaliteedi allakäik ja teisel poolel aktiivsuse tõus. Teine etapp oli juba Austria ja kolmas Sudeedimaa.

Minule kui sõjaväelasele jättis tšehhi sõjaväe alistumine väga rusuva mulje. Kartsin, et ühelt poolt saksa aktiivsus võib areneda edasi ja teiselt poolt, et see võib mõjustada ka teisi. Sündmused arenesidki edasi. Järelejäänud Tšehhoslovakkia, olgugi et ta rahvuslikud piirid osutusid raskesti kaitstavaks, jäi siiski 10 milj. elanikuga riigiks, ja nagu arvati, pidi nüüd juba olema ka homogeenne riik. Selgus aga, et seal on kolm eri rahvast, kes üksteisega kuidagi läbi ei saa. Enamusrahvus tšehhid olid juba algusest peale teinud suure vea, et nad ei andnud slovakkidele ja ruteenlastele

autonoomiat, nagu see oli lubatud Versailles' lepingu kohaselt. Tüli põhjus oli seega algusest peale juba olemas ja kui hiljem slovakkid välja ajasid oma maa-alalt tšehhi ohvitserid ja ametnikud, oli selge, et lahku minek on paratamatu. Kuid veelgi jäi järele 6—7 miljoni tšehhi ja olnuks mõeldav iseseisva riigina edasipüsimine, aga nüüd tuli ootamatu sündmus — vabatahtlik alistumine Saksamaale. Mis sundis tšehhe astuma seda sammu, on raske ütelda. Korraga ilmusid teated, et president Hacha on sõitnud Berliini ja tegemist on äraandmisega. Huvi pärast hakkasin uurima, mida tšehhid ise ütlevad selle kohta oma ringhäälingus. Tulemused olid otse raba- vad. Kutsuti rahvast üles korda alal hoid- ma, kästi koolilastel kooli minna, töölistel asuda töö juurde ja sõjaväel — kasarmusse. Hiljem selgus, et tuli ette ka juhtumeid, kus ohvitserid murdnud puruks oma mõõku. See on lihtsalt hale naljamäng. Mõök ei ole ohvitseril mitte murdmiseks, vaid võitlu- seks. Meie arusaamiste kohaselt tulnuks neil mõõku mitte murda, vaid kasutada neid vastuhakkamiseks.

Sakslased ise imestasid pärast, et Tšeh- himaa vallutati ilma püssipauguta. See oli isegi neile üllatuseks.

Mis võis olla siis selle vastupanuta alis- tumise ja oma iseseisvusest loobumise põh- juseks. Arvan, et rahva enamus pidi selle poolt olema ja mitte ainult valitsus või ju- hid. Arvan ka, et sõjaväe enamus pidi ole- ma alistumise poolt, sest vastasel korral oleks ju sündmused kõik arenenud teist- viisi.

Kui nüüd järeldusi teha eelmisest üle- vaatest ja küsida — mis oli sellase traagika põhjuseks, siis jõuame järgmistele tule- mustele.

Rahvad, kes on saavutanud iseseisvuse diplomaatiliste kombinatsioonidega ja mit- te võideldes, ei saa püsida iseseisva riigina. Neil ei ole tahet ennast kaitsta. Ka tšehhi- del, nagu näha, puudus kindel moraalne tahe enda kaitsmiseks. Tagantjärele kuule- megi, et tšehhi vägedes valitses mentaliteet, et teised peavad neid kaitsma.

Sõjas on oma moraal ja suurest Maa- ilmasõjast ma ei tea ühtegi riiki või rah- vast, kelle sõdurid oleksid end massiliselt vabatahtlikult teisele vanggi andnud. Maa- ilmasõjas Vene sõjaväes võitles väga palju vähemusrahvaid, isegi sakslasi, kuid kõik nad võitlesid ausalt. Peab ütleva, et kõige kergemini andis end vanggi just vene sõdur ise. Ka liitlaste sõjavägedes ei ole palju

kuulnud sellastest juhtumistest, aga kellega see siiski vahel juhtus — need olid tšehhid.

Rahvas, kes oma olemasolu eest ei ole ise võidelnud ja ise lepinguid teinud, ei suuda ka oma iseseisvust säilitada. Lepingud, mida sõlmivad rahvad ja riigid ise vahenditult oma vastastega, on kõige kindlamad ja neid austatakse rohkem kui kõiksuguseid rahvusvaheliste kombinatsioonide järeldusel tekkinud lepinguid. Meie tegime Venega lepingu kokkuleppe alusel. Ükski venelane ei tule ütleva, et Eesti dikteeris Venele lepingu; samuti ei ütleva ka meie, et olime sunnitud Venega lepingut sõlmima; tegime seda omaenese tahtel. Sellane leping on juba hoopis teine asi kui rahvusvaheline kombinatsioon. See on suur moraalne tegur, mis kandub edasi järgnevatel põlvetele.

Kokku võttes tuleb järeldada, et kui on mingi maa-ala saadaval, siis ta ka võetakse. Näiteks Abessiinia, kus ei olnud midagi tehtud enda korraldamiseks. Sellasele riigile on iseseisvus asjatu luksus. Olgugi et kogu maailma ajakirjandus oli abessiinlaste poolt, ei tulnud reaalselt abi aga kuskiltki. Ka ajakirjanduse osavõtt tuli vaid kahjuks abessiinlastele, sest selle kaudu said itaallased kasulikke andmeid abessiinlaste tegevuse ja kavatsuste kohta.

Kuid kadus ka suur, rikas, kõrge kultuuriga ja tehniliselt hästi relvastatud riik — Tšehhoslovakkia.

Eestoodust ilmneb kujukalt, et kui sa end ise ei kaitse, siis ei aita sind ka kõrge tehnika.

On päris selge, et rahvas peab ise oma riikliku iseseisvuse kätte võitlema, peab selle saavutama võitluse ja ohvritega. Sellest kujunebki edaspidiseks tugev ja jääv moraalne alusmüür, millele tugineb vankumatu tahe ennast kaitsta, oma saavutiste eest võidelda.

Selles mõttes on meie Vabadussõda määratu suure väärtusega moraalseks kapitaliks. Tšehhoslovakkia kadumine iseseisvate riikide perest on aga selle teooria tüüpilisemaks ja kurvemaks tõestuseks.

Sündmusi Kesk-Euroopas ei tule hinnata ühekülgsest pealetungiva jõuteguri seisukohalt, sest see tekitab vaid hirmu ja halvab vastupanu. Jõutegur ongi seepärast nii mõjule pääsnud, et temale pole osutatud mingit vastupanu. On teostunud rida aktsioone, millede takistamiseks suurriigid ei teinud midagi nimetamisväärset. Ka rünnatavad ise pole avaldanud mingit vastupanu. Kuid on selge, et kui sa ise ennast ei kaitse,

siis ei aita sind ka keegi teine. Hiljem on asjatu kurjustada, kui õigel ajal oled loobunud vastuhakkamisest. Kõige selle põhjuseks näib olevat asjaolu, et jõutegurit on üle hinnatud. Meile kui sõjaväelastele on selge, et ei tohi ennast alahinnata, kuid ei tohi ka vastast ülehinnata. Need tõekspidamised olgu meil alati silme ees, kui analüüsime sündmuse oma seisukohalt.

Asudes Meemeli küsimuste juurde, tuleb meelde, et Meemelimaad valitses esialgu Rahvasteliidu komisjon ja et Leedu sinna sisse marssis. Samal ajal Genfis tehti Meemelimaast eristatuid riiki riigis. Suurriik võib endale lubada sellaseid eristatuid osi. Kui aga väikeriigil on sellaseid osi, mil on servituudid peal, siis on see esmajoonel väikeriigile enesele ohtlik. Meemellased on küll leedu päritoluga, kuid ümber rahvustunud. Ümberrahvustunud on aga tavaliselt veelgi suuremad šovinistid kui see rahvas, kelleks nad on ümber rahvustunud. Keegi sakslane tähendas kord minule, et meemellased on nagu preislased, kes on rohkem sakslased kui sakslased ise. Seepärast ei andnud ka leedulaste püüded meemellasi uuesti Leedu rüppe tõmmata kümne aasta kestel mingisuguseid positiivseid tulemusi.

Seejuures Leedu poliitika oli kõikuv. Nad otsisid sõpru kord ühelt, kord teiselt poolt. Enne oli sõbraks Saksa, pärast aga Vene. Poola ultimaatumil puhul Leedu seekordne sõber Vene ütles ennast aga lahti. Mõnedel leedulastel oli isegi sellane arvamine, et Poola tuleb neid kaitsma Saksa aktsiooni vastu. Niisugune kõikuv poliitika ja lootmine võõrale kaitsele langetas rahva meeolu. Leedus üteldi juba, et täna-homme sakslased võtavad Leedu, selle järel tuleb kord Läti ja Eesti kätte.

Meie aga usume, et lätlased hakkavad vastu, rääkimata meie kindlast tahtest igal juhtumil ennast kaitsta. Ja paistab, et ka praegune Leedu on kindlasti otsustanud end kaitsta.

Meemelimaa sündmusist võime teha järgmisi järeldusi:

- vähemusrahvast ei saa vägivallega muuta patriootlikuks;
- väikeriigid ei tohi oma poliitikat alata muuta, nagu võivad seda teha suurriigid; väikeriigid peavad kord võetud suunast kindlamini kinni pidama.

Milline on praegu meie rahvusvaheline seisukord? Meie välispoliitika esimeseks eesmärgiks on võtta ja määrata kindel sei-

sukoht, sellest kinni hoida ja seda rahvusvaheliselt selgesti väljendada.

Neutraliteediseadus on meie seisukoha reaalseks väljenduseks. Ühed ütlevad selle seaduse kohta, et ta on vaid paberilipakas, teised aga rajavad sellele seadusele kõik oma lootused. Mõlemad seisukohad on põhjendamatud äärmused. Neutraliteediseadusele tuleb vaadata kui garantiiaktile rahvusvahelise õiguse seisukohalt, et kellelgi pole õigust meile kallale tungida, rikkumata rahvusvahelise õiguse norme.

Oma naabritega meie tahame säilitada seni püsinud heanaaberlikke ja korrektseid vahekordi. Rahulepingut Venemaaga on tähtsamais punktides kindlasti peetud mõlemal pool. Vahekorrad Venemaaga on täiesti korrektsed.

Saksamaaga meie vahekord oli esialgu halvem. Seda põhjustas suurel määral ajalooline moment, nimelt viha ja umbusk sakslaste, eriti aga balti-sakslaste vastu. Nüüd on aga vahekorrad korrektsed ja head ka Saksaga.

Sellased rahvusvaheliselt head vahekorrad ei tähenda aga, et meil oleks mingit tungi ühe kui ka teise suurriigi suunas. Väikeriik ei saa väga suur sõber olla suure naabriga. Me teame, et Belgia on ennast lahti ütelnud oma suurest sõbrast Prantsusmaast, kuigi nimetatud riikide vahekorda sidus peale muude huvide veel kultuuriline sugulus. Šveits pole ennast seni sidunud ühegi suurriigiga, kuid teame, et Maailmasõja algul kuulutati Šveitsis vähemagi kõhklemiseta mobilisatsioon välja ja väed asusid riigipiirile, valmis astuma võitlusse iga sisetingijaga.

Meie tõlgitsemise neutraliteedimõistet sellesena, et tuleb olla heas vahekorras oma naabritega, kuid ei tohi ennast ülearu siduda ühegi suure naabriga. Kui üteldakse, et ei saa ometi kõigiga heas ja korrektses vahekorras olla, et peab ikkagi mingi piir olema, siis meie seisukoht siin on: oleme korrektsed, kui aga keegi meid puudutab, siis osutub see tingimusteta meie vaenlaseks nr. 1. Kui tuleb veel kusagilt teisalt mingi aktsioon, siis on see vaenlane nr. 2.

Meie ei saa aga oma vaenlasi juba ette nummerdada ja tähtsuse järgi süstematiseerida. Räägitakse, et tšehhid lugesid endi tähtsamaiks vastaseiks esmajoones ungari, siis poolakaid ja alles kolmandana sakslasi, kellega nad viimaks sõdima ei hakanudki.

Meie olukorda analüüsides tekib küsi-

mus, kas see on pärast hiljutisi Kesk-Euroopa sündmusi muutunud palju halvemaks?

Arvan, et seisukorras pole väliselt erilisi muudatusi tulnud. Saksamaa on läinud küll tugevamaks, kuid meie jaoks ta oli tugev ennegi. Ei tohi aga unustada, et vähemusrahvuste liitmisega kaob Saksa suurim tugevus, nimelt rahvuslik homogeensus. Selle asemel tulevad juurde impeeriumi nõrkused.

Kas on Meemeli sündmused toonud meie seisukorras muudatusi? Peame siin olema egoistid ja tunnistama, et Meemelimaa oli paise, mis on nüüd opereeritud ruttu ja rahulikult. Mis aga on muutunud ja mida meie peame eriti silmas pidama, see on üldine mentaliteet. See on läinud märksa halvemaks, see nagu paratamatusest näeb ette sõda ja sõltuvuses sellega levitab sugereerivat hirmu.

Seepärast üldise seisukorra hindamises peab analüüsima küsimust, kas kuskil ei puhke sõda? Ei tohi unustada seejuures strateegilist tõsiasja, et tehnika ei ole tõstnud vägede strateegilist liikuvust. Meie teame, kui kohmakas ja raskepärane on näiteks motoriseeritud diviis. Hispaanias purustati üks sellane diviis peagu täielikult.

Tänapäeva sõjalaevastikud on rohkem kui kunagi varem seotud oma baasidega ja nõuavad sagedasi remonte.

Lennuvägi pole samuti osutunud sellaseks hirmuäratavaks relvaliigiks, mis on võimeline hävitama terveid linnu ja paiskama segi kogu elu, liiklemist ja tööstust, aga peaasi — lennurvägi ei ole võimeline vastase maa okupeerimiseks ja sõja otsustamiseks.

Tehnika on viinud sõja sellesse seisukorda, kus näivad puuduvat vahendid kiire otsustatavuse saavutamiseks. Teoreetikutepoolt propageeritavad ja ennustatavad välklõõgid on veel täiesti sõjaliselt proovimata.

Kes oleksid need riigid, kes sellases seisukorras riskeeriksid alustada võib-olla kauakestvat sõda?

Venemaal on küllalt pidurdavaid põhjusi, mis sunnivad teda hoiduma angažeerimast ennast sõjaga. Seejuures võib-olla ta ehk näeks, et teised riigid sõdiks ja end nõrgendaksid. See võimaldaks Venemaal arendada oma maailmarevolutsiooni ideid.

Saksamaale Balti riigid ei ole probleemi lahenduseks. Meemeli küsimus oli rohkem prestiižist sõltuv. Saksa juhtivad tegelased on ka kindlasti teadlikud, kus nende agressiivsus võib leida tugevat vastupanu.

Ei ole ka ette näha, et Saksa penetratsioon Ukraina suunas võiks saada sõja puh-

kemise põhjuseks, sest Rumeeniat ja Ukrainat vallutada ei ole kerge.

Meie olukord on halb, kui puhkeb sõda Saksamaa ja Venemaa vahel. Kuid ärgem unustagem, et õige raskeks kujuneb meie olukord ka siis, kui peaks sõtta astuma Inglismaa ja Saksamaa. Selge on, et siis Läänemeri suletakse igal juhul ja meid ähvardab majanduslik lämbumine.

Kuid mis suudab Saksa sõjaliselt Inglismaale teha? Meresid Saksamaa praegu vallutada ei suuda. Võib Inglismaa linnu pommitada. Kui palju on aga vaja pomme Londoni hävitamiseks? Teoreetilised arvestused näitavad, et selleks on võimatu isegi küllaldaselt arvul lõhkeainet lennukitega üles tõsta, kohale toimetada ja maha loopida.

Kuid samuti Inglismaa ei suuda Saksamaale teha muud, kui teostada blokaadi ja vähemõjuvat pommitamist õhust. Blokaad ei olegi aga Saksaile väga ohtlik, sest Saksa saab kõike tarvilikku ka oma maapiiride kaudu.

Kas prantslased tulevad välja oma Maginot-liinist kallaletungiks Saksamaale, mida kaitseb Siegfriedi-kindlustuste vöö, või vastupidi? Näib, et mõlemal juhtumil oleksid kaotused väga suured ja operatsioonid võiksid täielikult ebaõnnestuda.

Seega näeme, et sõjatehnika saavutised mõjuvad tasakaalustavalt, ja paistab, et Inglise, Prantsuse, Saksa ja Vene vastastikku ei soovi sõda.

Itaalia nimel Mussolini püstitas küll hiltüü üles nõudmise, kuid ühes juurde, et soovib lahendust rahulikult teel.

Teistest riikidest Ameerika Ühendriigid ei alga sõda, Jaapan on Hiinaga angažeeritud, seetõttu ei astu ta sõtta Venemaaga. Inglismaa ei tahaks vist Euroopas juba seetõttu välja astuda, et tal on huvisid Kaug-Idas, kus Jaapan võib talle raskusi sünnitada. Seega Jaapan on idas tasakaalustavaks teguriks.

Euroopas üheks suureks teguriks on Poola. Poola seisund on alati olnud raske. Oma targa poliitikaga ta on saanud aga tasakaalustavaks teguriks Euroopas. Ta on osanud vahekordi luua Saksaga ja Venega. Saksamaaga on Poolal leping 1944. aastani, mida mõlemad pooled seni on respekteerinud.

Väidetakse, et Kesk-Euroopa viimaste sündmuste järel on Poola asend muutunud rohkem ümberhaaratavaks. Kuid varemgi

võidi Poolale läänest kallale tungida, sest temal puudub ju läänepiiril oma Maginot-liin.

Poola poliitikat seni on iseloomustanud suur iseseisvus. Tšehhidega poolakate vahekorrad olid halvad juba sellest ajast, kui tšehhid takistasid relvade vedu Poola vabadusvõitluse ajal. Seda ei suudetud ka hiljem unustada.

Poolas on julgus ja iseseisvus järjekindlalt kasvanud. Usun, et rööbiti moraalse juurdekasvuga on Poola edenenud ka materjalselt. Viimased Kesk-Euroopa sündmused ei ole Poolale mõjunud nõrgestavalt, vaid üha enam sütitanud võitlustahet.

Üldiselt hinnates viimaseid Kesk-Euroopa sündmusi, peab konstateerima, et nad on tekitanud küll pinget ja umbusku, kuid kardinaalselt pole olukord muutunud.

Rahvusvahelises seisukorras on praegu suur pinevus ja usaldust riikide vahel ei ole. Relvastumine käib kõikjal suurima tempoga. Relvastumisele kulutatakse määratu suuri summasid. Sellases olukorras võib tulla moment, kus pinge plahvatab. Teoreetiliselt aga praegu sõjakollet veel näha ei ole. Tehnika on ka sõjalises tegevuses otsustatavuse saavutamise teinud raskemaks. Kõne alla võiksid tulla välkkiired löögid, nagu neid harrastas Saksamaa. Kuid see on ikkagi ainult realiseeritav sääl, kus puudub vähemgi vastupanu, kus vastane on äärmiselt nõrk. Caesari ütlus: „Tulin, nägin, võitsin!“ oli ka tol ajal kehtiv ainult nõrkade vastaste suhtes, sest Caesaril oli küllalt pikki ja kurnavaid sõdu tugevate vastastega.

Seega võime üldiselt konstateerida, et rahvusvaheliselt valitseb tugev pinge, kuid kas ja kus sõda võiks lahti puhkeda, seda ei suuda keegi ennustada. Meie peame aga üldise olukorra suhtes tegema vastavaid järeldusi, ja olema valmis sündmuste paratamatule arengule vastu astuma.

Esmajoones on tähtis säilitada külma verd ja rahulikku, tasakaalukat mõtlemist. Seepärast tuleb astuda vastu igasugusele hüsteerilise kartusele, mis on ilmnenud mõnes riigis. Meie eesmärk on hoida oma kindlat välispoliitilist suunda. Meie ei tohi ennast lasta vallutada ja siis hakata mõõku murdma. Üteldakse, et meid võidakse lüüa mõne päevaga, kuid see on täielik absurd. Meie paneme välja tugeva sõjaväe ja selleks, et meie maad vallutada, peab vastane juba arvuliselt välja panema mitu korda rohkem. Aga see ei ole veel kõik: meie võitleme oma maa, oma riigi ja oma rahva

est ja see võitlus saab olema väga visa, ja meie poolt on see võitlus elu ja surma peale; selles oleme meie kindlad. Aga see kindel võitlustahe ja julgus võitluse astuda ei ole omane ainult sõjaväele ja meie kaitseliidule; see mentaliteet on domineerimas kogu rahva keskel; meie rahva suur enamus on kindlas arvamuses — kui tuleb sõda, siis kaitseme endid julgelt relvaga käes. Selles ei saa olla mingit kahtlust. Olen kindel, et mitte ainult sõjaväes, vaid ka kogu rahva keskel kaitsetahe on suur. Kui on üksikuid kõhklejaid, siis nende koht ei ole sõjaväes ega riigiteenistuses. Erasisik, kes kõhkleb, otsigu enesele teine riik, kus olukord on parem, kui sellast riiki üldse leidub. Eestis on meeoleolu alati olnud rahulikum kui uskumust muud.

Härrad vanemad sõjaväelased, teie ülesanne on julgesti välja ütelda meie seisukohad, sest teie peale vaadatakse kõrvalt ja meie sõjaväel on ka meie rahva keskel teatav prestiiž ja autoriteet.

Meil ei ole mingit garantiid, et sõda usagil ei puhkeks. Seepärast peame olema valmis halvima juhtumiseks. Tühjade käte-

ga ei saa meie siiski midagi ära teha, kuigi moraal on tugev. Peame üha enam relvastuma ja tagavarasid soetama.

Peame olema valmis:

- moraalselt,
- organisatsiooniliselt ja
- relvastiselt ning tagavarade poolest.

Millalgi ei tohi aga hinnata üksnes arvulist suurust, vaid ka julgust, mehisust ja tahet. Kui oleks ainult arv tähtis, siis ajalugu ei tunneks üldse väikeriike. Halb on kui üle hinnatakse vastast, halvem on kui keegi ennast alahindab. Need olid Kesk-Euroopa kurbade sündmuste arengus peamisiks põhjusiks ja neid peame meie alati vältima. Ei saa ennast tunnistada lööduks, kui sind tegelikult ei olegi veel löödud.

Mis puutub sõpradesse ja abisaamise võimalusse — siis pidagem meeles vana tõde, et julgel on alati rohkem sõpru kui aral ja sõjas aidatakse ainult seda rahvast ja riiki, kes ise on valmis ennast kindlalt ja julgesti kaitsma, ja seda mitte ainult sõnades, vaid tegudes, relvaga käes — ja seda meie teeme.

Tangitõrje.

Leitnant V. Matela.

Üldpõhimõtteid.

Tangivastast võitlusest resp. tangitõrjest ei võta osa ainult üks relvaliik, vaid see toimub kõigi relvaliikide tiheda ja teadlikult ning hästi juhitud koostööga.

Vastase tangirünnaku pareerimiseks peavad olema tankidele hävitavalt mõjuvad abinõud, milledeks on peamiselt erilised tt-relvad. Tõkkes üksi ei hävita tanke, vaid ainult takistavad nende tegevust ja samu tanke võidakse rakendada tegevusse teisel.

Ükski riik aga ei suuda küllastada oma sõjaväge tt-relvadega sellasel määral, et vaenlase ükskõik kus kohas ettevõetud tangirünnak oleks kergesti pareeritav. Samuti kui pealetungija koondab tanke rünnakuks teatavasse raskuspunkti, samuti kaitsjagi on sunnitud moodustama tt-raskuspunktid.

Tanke võidakse rakendada tegevusse seal, kus seda soovitakse, tt-relvad aga võivad oma ülesannet täita vaid seal, kus toimub vastase tangirünnak. Seega tt-relvade edukas võitlus oleneb sellest, kui võrra on

tangirünnaku rajoon ette teada. Oletus, et kavatsetavast tangirünnakust saadakse teada seevõrra aegsasti, et suudetakse end tt-ks igakülgselt ette valmistada, on ekslik. Seepärast tuleb püüda ette kirjutada vastase tankidele nende rünnaku rajoonid. Siit selgub nn. kanaliseerimise mõiste. Looduslike ja kunstlike tõketega luuakse kitsad kanalid, kuhu vastane peab suunama oma tangid. Nende kanalite rajooni koondatakse tt-relvad, et hävitada vastase tangid.

Neid kanaleid võib tekkida aga palju ja nende loomine pole ka alati kerge. Seepärast moodustatakse kiiresti liikuvad tt-relvade varud, mis suunatakse tangiohtlikku rajooni kas

- tangirünnaku õigeaegsel avastamisel (enne tangirünnakut) või
- halvemal juhul, kui tangirünnak on juba alanud.

Seega tt, teostamisel on eriline tähtsus vaatlusel ja alarmil. Tangirünnaku õigeaegne avastamine ja oma tt-abinõude osav kasutamine on ülesanded, mis nõuavad suu-

ri pingutusi kõigilt luureorganitelt (eriti lennuväelt) ja väekoondise juhilt head vastase tegevusidee etteaimamist. Õigeaegselt avastatud tangikallaletung, kus kaitsjal on aega ja võimalusi ennast organiseerida, ei anna kunagi suuri tagajärgi.

Väeliigid võitluses tankidega.

Arvestades seda, et igasugused tökked on üldiselt enamtuntud, siis ruumi piiratud ulatuse tõttu on allpool käsitletud vaid neid tt-vahendeid, mis võimaldavad hävitada soomusmasinaid.

Jalaväelised tt-vahendid. Peamise grupi ja ühtlasi kogu tt. aluse moodustavad erilised tt-relvad: tt-püssid, tt-klp., tt-kahurid.

Tt-relvade põhinõudeks on mürsu või kuuliga tabada tank, läbistada selle soomus ja lõhkevõimega või kildudega viia rivist välja tangi meeskond või vigastada tangi elulisemad mehhanismid. Selle nõude täitmiseks on vaja hõlpsasti käsitsetavat, kiiresti laskvat täpset relva ja soomuse läbistamise võimelist ning küllaldase lõhkevõimega mürsku või kuuli.

Välismõõtudelt tt-relv peab olema väike, mis tagab tema hõlpsa moondamise lahinguväljal. Ainult mõõtudelt väike ja kerge relv suudab igal pool liikuda koos jalaväega ja tagada alatist julgeolekut tankide vastu. Mida raskem ja suurem relv mõõtudelt on, seda kaugemale vastasest on ta sunnitud jääma. Suur liikuvus on tähtis eriti neil relvadel, mis juhi tt-relvade liikuva varuna peavad kiiresti paiskuma tangiohtlikku rajooni. Sel juhul relv peab olema veetav mehaanilise veokiga. Jalaväe väikeste üksuste koosseisus olev relv peab olema eeskätt väikesemõõduline ja kerge. Temalt ei nõuta suuremat kiirust kui jalaväe liikumiskiirus.

Soomuse läbistamise võimelt tt-relv normaalselt peab läbistama tankettide, kergete ja keskmiste tankide soomuse, sest neid on lahinguväljal üle 80%. Võitlus raskete tankidega, milliseid kasutatakse peamiselt tugevate positsioonide läbimurdmisel, kannab erilist ilmet ja sellest võtavad osa suurekaliibrilised, võimsamad tt-relvad ja väli-suurtükivägi. Nõrgemad tt-relvad võitluses raskete tankidega tulistavad nende lüli-kuid (suhteliselt suur ja õrn märk).

Tt-relva praktiliseks võimsuseks loetakse ta võimet soomuse läbistamiseks 60° – 70° pihtamisnurga all. Väiksema nurga puhul mürsk rikošeteerub. Suurema pihtamisnurga saamine aga on erijuhus, sest üle 40% tangi soomuskattest on ehitatud kald-

nurga all, mis soodustab rikošeteerumist. Pealeselle liigub tank väga harva sirgjooneliselt, vaid ikka sagedate suunamuutmistega, et raskendada tt-relva sihturi sihtimist ja mürsuse soodse pihtamisnurga saavutamist.

Mõjuv laskekaugus tankide pihta vastavalt tt-relva tüübile (püss, kahur) ja üles-andele on kuni 1000 m. Saksa vastav eeskiri nõuab tt-kahurilt tuleavamist reeglina alates 800 m. Tulistamine suurema kauguse peale on vähemõjuv, nõuab suurt laskemoonakulu ja paljastab enneaegselt kahuri asukohta.

Relv peab võitlema mitme tangiga korraga, seepärast peab ta evima suurt laskekiirust ja täpsust.

Tt-kahurile võib lahingus arvestada minutis 10–12 hästi sihitud lasku, kusjuures tabavusprotsent on 25%.)

Tangi kiiruseks lahinguväljal loetakse üldiselt 12 km/t, s. o. 200 m minutis.

Avades tule 800 m pealt, tt-kahur võib seega, kui kõik muud tingimused ei halva lasketagajärgi, rivist välja viia 10 vastase tanki (10 lasku min. $\times 4^{**} = 40$ lasku, tabab aga 25%, s. o. 10). See teoreetiline kaalutus tegelikus lahingus võib muidugi kujuneda sootuks teissuguseks. Kui oletada, et tangi kiirus on suurem ning tuleavamise kaugus ja pihtavuse protsent väiksemad, võib arvestada ikkagi, et tt-kahur suudab rivist välja viia ca 5 tanki. Sõjakirjandusest leiamegi Hispaania kodusõja kogemustel, et tt-kahur tangirünnakul suudab rivist välja viia 3–5 tanki.

Tt-meeskonnad pälvivad erilist tähelepanu. Tt-kahuri võitlus vältab väga lühikest aega. See võib kesta sageli vaid mõned minutid. Ja meeskonna töö on just siis kõige viljakam, kui oht on kõige suurem. Mida lähemale jõuab tulistatav tank, seda enam on tabamusi, seda paremini mürsud löövad läbi tangi soomuse. Tt-meeskonnal tuleb võidelda viimase silmapilguni, sest tt-relval pole tangi eest kuhugi põgeneda. Võib olla ainult tt-püssil, kui kogult väikesel, on võimalusi enda varjamiseks, kui teda ähvardab otsene tangi otsasõitmise oht. Alati peab võitlema mitme tangiga. See nõuab tt-relva meeskonnalt, eriti sihtureilt äärmiselt suurt vilumust, kiirust ja erakorraliselt häid närve. Vähemgi eksitus, liigne ruttamine, kartus mõjuvad kohe halvavalt lasketõhususele.

*) Tegelik pihtamise % on suurem, kuid tuleb arvestada rikošeteerimise võimalusi ja tabamusi mitteolulistes tangiosadesse.

***) 800 m läbib tank 4-ja minutiga.

Kolonel

Eduard Ahman VR I/3

50-aastane.

8. aprillil s. a. Sõjavägede Staabi ülema II abi kolonel Eduard Ahman VR I/3 sai 50-aastaseks. Sel puhul „Sõduri“ toimetusel on eriti hea meel üle anda südamlikemad õnnitlused ja parimad soovid juubilarile kui oma kauaaegsele endisele tegevtoimetajale. Kolonel Ahman, olles tegevtoimetajaks üle pooletoosina aasta „Sõduri“ 20-aastaselt ilmumisajal, on laialdase silmaringiga tuseda tööja kirjamehena suuresti kaasa aidanud „Sõduri“ sisulise külje ajakohasele tasemele tõstmiseks. Ka pärast lahkumist tegevtoimetaja kohalt juubilar on pidevalt köitnud „Sõduri“ lugejaskonda oma asjatundlike ja huviküllaste kirjutistega. „Sõduri“ toimetuse koos rohkearvuliste kaasvõitlejatega soovib lugupeetavale juubilarile tulevikus püsivat edu ja õnne nii riigikaitse töös kui ka isiklikus elus.

*

Juubilar on pärit Karula vallast Võrumaalt, sündinud 08.04.1889. Omandas maamõõtja kutsehariduse Pihkva Maamõõdukoolis, lõpetades selle kursuse 1910. a. Sõjalise ettevalmistuse sai Petrogradis Pauli Sõjakoolis 1915, Tondil Alaliväehvitseride kursustel 1923 ja Eesti Kõrgemas Sõjakoolis 1927. Teenis riigiametnikuna Pihkva Maakorralduskomisjonis 1910—1914. Maailmasõja algul astus endise Vene sõjaväkke, kus pärast Pauli Sõjakooli lõpetamist ülendati lipnikuks 13.05.1915. Võttis osa lahingutest sakslaste vastu Riia rindel rooduülemana 1915. a. sügisest kuni 1917. a. sügiseni. Põrutatud mürsu lõhkemisel. Eesti rahvusväeosades teenis 3. Jalaväepolgu.

Vabadussõja ajal teotses Valgas kaitseliidu ülemana, Haapsalus piirivalve ülemana, II Diviisis Tagavarapataljoni rooduülemana ja alates 03.09.1919 — 7. Jalaväepolgu üle-



Kolonel E. Ahman.

ma abina. Rahu ajal on teeninud mitmesugustel staabiteenistuse ja riviala ametikohtadel. Oli „Sõduri“ tegevtoimetajaks 1925—1932. Juulis 1934 määrati Sõjavägede Staabi juurde kuuluva Topo-Hüdrograafiaosakonna ülemaks, kust 01.09.1938 viidi üle praegusele ametikohale. 1934. a. saadik on rahvusvahelise teadusliku organisatsiooni „Läänemere-maade geodeetilise komisjoni“ liige.

Koloneliks kõrgendatud 24.02.1938.

Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest juubilarile on annetatud I liigi 3. järgu Vabaduse Risti ja tasuta maa normaaltalu suurusel. Peale selle ta evib Kotkaristi III klassi teenetemärki, Kaitseliidu Valge Risti III klassi märki, Läti Kolme Tähe Ordu ohvitseri risti, Poola Odrotsenia Polski Ordu ohvitseri risti ja endise Vene Stanislaose Ordu 3. järgu ning Anna Ordu 3. ja 4. järgu aumärke.

Kolonel Ahman'i olles Topo-Hüdrograafiaosakonna ülemaks, on tema otsesel juhtimisel Eesti Vabariigi pinnamõõdete ja kaardistamise alal tehtud palju põhjaneva tähtsusega ja kestva väärtusega tööd.

On arusaadav, et vaid üksikud suudavad lahingumõllus jääda täiesti rahulikuks. Rahu ajal hiilgavad sihturid ei ole pahatihti sedasama tegelikus lahingus.

Õigel sihturil peab olema tahtejõudu enese mina lahtikiskumiseks ümbrusest, enese ohverdamiseks üldsuse kasuks ja enese tähelepanu pühendamiseks ainult oma ülesandele, oma eesmärgile. Parem olgu sihtur veidi aeglasem, veidi tuimem, külmem, kuid lahingus rahulikuks jääv, kui küll kiire, kuid kiirustaja, närvitseja, rabeleja. Kulukate tt-relvade olemasolu ja nende eeskujulik taktikaline kasutamine on kasutu, kui tt-relvade sihturid ei vasta nõuetele.

V i n t p ü s s j a k l p. tekitavad tankidele materjalset kahju, tulistamisel:

- vaatepilude pihta, mille kaudu võidakse haavata meeskonda, eriti silmnägu ja pimestada tanki (tinatolm vaatepilude ees),
- periskoopide, stroboskoopide pihta neid purustades,
- luukide ühendite ja poltide purustamisega,
- relvapesade kinnikiilumisega,
- lülivate vigastamisega.

Soomuskuulid avaldavad samasugust efekti. Peale selle võivad nad läbistada kergemate tangitüüpide põhja ja lae soomuse.

Psühholoogiline efekt tangimeeskonnale saavutatakse pihtavate kuulide kohutava raginaga, mis tangi sisemuses paljukordselt kõveneb.

Käsigranaadipuntra (kerge tangi jaoks lõhkeaine kaaluga 1 kg ja raske tangi jaoks — 2,5 kg) heitmine liikuva tangi lülile alla on väga juhuslik (lülile laius ainult paarkümmend cm) ja tegelikult lahingus tõenäoliselt on mõjuv vaid harvadel juhtudel. Maaõhust aeglaselt liikuvatest tankidest ainult 0,4% said vigastusi käsigranaatidest.

Jaapanlased kasutavad magnetiseeritud käsigranaate, mis visatud tangi laele klammerduvad sinna kuni lõhkevad.

Hispaania kodusõjas marokkolased võtsid tarvitusele uue võitlusviisi. Tuldvõtva vedelikuga (harilikult bensiiniga) täidetud pudel purustatakse vastu tanki ja süüdatakse põlema käsigranaadiga või raketiga.

Üldiselt käsigranaat tt-na võib anda teatavaid tagajärgi ainult siis, kui nendega võitlevad eriti selleks välja õpetatud üksikud julged võitlejad.

Tangivastased komandod jaapani sõjaväes vääriavad ka märkimist. Neid

õpetatakse välja igas kompanis (ka klp-komp., jal-srtv. rühmades ja patareides). Komando koosseis, varustus ja tegevusviisid on kirjeldatud lähemalt „Sõduris“ nr. 45 — 1938. a., lk. 1126.

Soomusväelised tt-vahendid. Tangile kui tt-abinõule üldiselt omistatakse teisejärgulist tähtsust. Teooria, et parimaks tt-vahendiks on tank ise, on vananenud. Vaid inglased pole sellest vaatest veel täielikult taganenud.

Harilik tank tt-ks ei sobi, sest olles võrdvõimelinene pealetungivate tankidega, tekib paratamatult rida kahevõitlusi, milles võit tõenäoliselt kaldub arvulises ülekaalus olevate pealetungivate tankide poole.

Tt-ks kasutatav tank (tangihävitage, panzerjäger) peab suutma võidelda pealetungivate tankidega, olles ise väljaspool viimaste mõjuvat tuleulatust. Seega ta peab olema varustatud tugeva tt-kahuriga ja evima ise suuremat liikumiskiirust kui tangid, millede vastu ta võitleb. Soomus peab kaitsma vähemalt püssi- ja klp-tule eest.

Peale selle säärasel tangil peab olema suur operatiivne liikumiskiirus (maanteeudel).

Säärane ülirelvastatud ja ülikiire tank on teoreetiliselt võimalik ja kasulik, sest ta võib täita tt-ülesannete kõrval ka õk- ja hariliku tangi ülesandeid. Praktiliselt aga on ta väga kallis ja kiiresti kuluv (materjalosa, meeskond) ja ta korduv tegevusse rakendamine vahepealsete remontideta on küsitav. Teiseks on ta meeskond veel raskemates võitlustingimustes kui hariliku tangi oma. Taktika kohaselt tangihävitage ilmub maksimaalse kiirusega lahinguväljale, peatub, tulistab ja kaob kohe, et uuesti ootamatult ilmuda teises rajoonis ja kiiresti korrata sedasama. Lõpuks säärased tangihävitageid peab olema palju, et edukalt tagasi lüüa vastase tangirünnakut.

Suurtükiväelised tt-vahendid. Väli-
s u u r t ü k i v ä g i võitleb tankide vastu:

- tulekoondistega, mis juhitud tankide koondamiskohtadesse. Mürsk avaldab tangile mõju kas pihtamisel või lõhkemisel kuni 2 m kaugusel tangist;
- tõkettuledega, mis valmistatakse ette tangiohtlikku rajooni ja avatakse tankide ilmumisel.

Spetsiaalsete tt-kahurite olemasolul rakendatakse kergeid välikahureid võitluseks tankidega otsesihimisega vaid siis, kui vastane kasutab raskeid tanke, mille vastu olemasolevad tt-kahurid on vähemõjuvad.

Kui aga tangid on läbi murdnud vastuapanupositsiooni ja jõuavad suurtükiväe po-

sitsioonide rajooni, siis kõik suurtükid täidavad tt-ülesandeid, teostades enesekaitset tankide tulistamisega otsesihhimisega. Tangirünnak tagasi löödud, jätkatakse jalaväe toetamist.

Pealeselle on tähtis, et avastamise vältimiseks ja vastase tankide eksiteele viimiseks patareid vahetaksid sagedasti oma tulepositsioone. Moodne suurtükivägi töötab rohkem kui kunagi varem rändkahuritega, positsioonide vahetamisega, näilike positsioonidega ning moondamis- ja pettevahenditega.

Iseliikuvaid kahureid kasutatakse peamiselt tankide saatmisel. Suure kogu tõttu (kahur ja alus koos mootoriga) on nende kasutamine tt-ks raskendatud, sest meeskond ja kahur võib vastase tulest kergesti rivist välja langeda. Kui aga kahur ja meeskond kaitstakse soomusega, siis iseliikuv suurtükk muutub tangiks.

Universaalsed kahurid, mis suudaksid täita nii tt- kui õk-ülesandeid, ei ole sõjavägedes levinud. Kui säärane kahur suudab täita hästi õk-ülesandeid, siis on ta kogult suur, kaalult raske ning tt-ks kõlblik vaid enesekaitse korral.

Kui säärane relv aga vastab tt-relva nõuetele, siis kindlasti pole ta küllalt tõhus õk-ülesannete täitmiseks (erimehhanismid, sihtimisseedised, meeskonna eriline väljajõpe). Pealeselle on korralik õk-kahur vähemalt 5 korda kallim samakaliibrilisest tt-kahurist.

Inseneriväelised tt-vahendid. Miinitõkete kasutamise raskus seisneb selles, et nad on ohtlikud ka oma vägedele. See nõuab täpset informatsiooni miiniväljade asukohast ja ulatusest.

Kui tt-relvi on palju ja tangitõkete loomiseks abinõusid vähe, siis viimaseid kasutatakse eeskätt suurtükiväe kaitseks tankide vastu. Kui tt-relvi on vähe, siis eeskätt luuakse head tt-tõkked ja tt-relvad jäävad tähtsamate suundade (kanalite) kaitseks.

Tt-miinide kasutamine on leidnud erilist lähelepanu Inglismaal ja Ameerikas. Kiireks miiniväljade loomiseks on neis riigis loodud motoriseeritud pi-kompanid, kes kiiresti kohale sõites loovad miinivälja tangiohtlikku rajooni.

Miiniväljad kaitstakse jalaväe ja tt-relvade tulega.

Motoriseeritud pi-kompani suutvat 15 min. jooksul luua 2-realise 3 km pikkuse miinitõkke (5-kg miinidest).

Jaapanlased katsetavad miinitorpeedosid, mis alustavad tangi ründamist küljelt, kui tank, purustades traattõket, surub maha miine ühendava vahetraadi ja rebib katki konksu, millega miin on posti külge kinnitatud.

Gaasi mõju tangimeeskonnale moodses tangis on väike, tänu vastavatele seadistele, mis juhivad välisõhu tangi sisemusse läbi gaasikurna. Seadise vigastamisel meeskond on sunnitud gaasitorbikud pähe asetama, millega meeskonna lahinguvõime palju kahaneb. Niigi rasked võitlustingimused halvenevad sel juhul veelgi.

Lennuväelised tt-vahendid. Lennukid teostavad tangitõrjet pommitamisega ja ründamisega.

N. Vene sõjakirjanduse andmeil õhust pommitamisel viib tangi rivist välja:

- 12-kg lennupomm — ainult pihtamisel,
- 50-kg lennupomm — lõhkedes 2 m kaugusel tangist.
- 100-kg lennupomm — lõhkedes 3 m kaugusel tangist.

Rohkem pooldatakse aga tankide tulistamist lennukikahuritega. Nii N. Vene kui ka Saksa sõjakirjanduses mainitakse, et lennukikahuri paremusteks on:

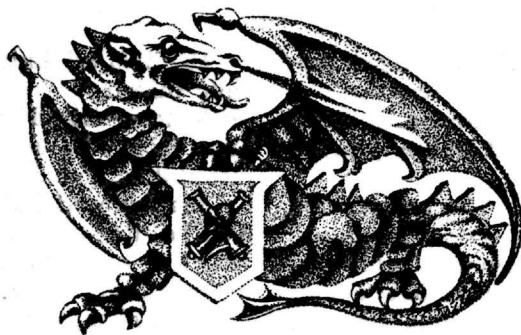
- kergem kahur, sest mürsu kiirusele lisandub veel lennuki kiirus,
- hõlpsam võidelda, sest normaalselt on tangi lael õhem soomus,
- lennuk võib võidelda tangiga väikeselt kaugustelt.

100 m kõrguselt loodetakse tank rivist välja viia 3 lasuga.

Eestoodust selgus, et tt-st võivad ja peavadki osa võtma kõik väeliigid. Spetsiaalsed tt-üksused üksi teiste abita ja koostööta ei taga küllaldast julgeolekut. Moodustades tt. aluse, selgroo, nad võivad ainult siis edukalt teostada, kui kõik teised neid abistavad ja soodustavad nende ülesannete täitmist.

(Järgneb.)





AUTO-TANGIRÜGEMENT 20-AASTANE.

Leitnant H. Mölder.

9. aprillil pühitses Auto-Tangirügement oma 20. aastapäeva. Sel puhul vaatleme lühidalt rügemendi tekkimis- ja arenemislugu.

Üldpildi saamiseks heidame algul pilgu ajajärgule, mil adm. J. Pitka töötas Narva rindelt taanduvatele vägedele varustise ja relvade muretsemisel. Selle töö tunnustuväärseim saavutus oli meie soomusrongide loomine, mille tegevusserakendamisel vaenlane hoidus raudteest ja suunas oma paremad väed maanteede suunas. Et toetada ka maanteede rajoonis teotsemaid vägesid, asu-

ti adm. J. Pitka algatusel Sadamatehastes ehitama esimest soomusautot. Asjatundmatult ehitati aga esimene soomusauto nii raske, et nõrgajõuline mootor suutis seda vaevalt edasi viia.

Ebaõnnestumisest hoolimata hakati kohe ehitama teist soomusautot. Asjatundjate töölerakendamisega paranesidki ehitustöö tulemused seevõrra, et teine soomusauto võidi 13. jaanuaril 1919 lahingumasinana Tõrva alla võitlustesse saata. Ootamatult tegevusse rakendatud soomusauto saavutas nii suure edu, et 2. Diviisi Staabi ülem kpt. K. Rotschild pidas vajalikuks sellest informeerida Operatiivstaabi ülemat järgmiselt: „Soomusautol on maagiline mõju meie ja vaenlase väeosade peale, kas ei võiks neid veel saada. Tartul oleks ka vaja.“ Sellele teatele kindralmajor J. Soots kirjutas resolutsiooni: „Tellida veel kaks tükki.“

Asuti Sadamatehastes valmistama uusi soomusautosid, kusjuures arvestati lahinguis saadud kogemusi.

Soomusautod said varustise adm. J. Pitka töökodadest. Rindel olevate soomusautode arvu suurenedes tekitas raskusi nende varustamine ja operatiivne juhtimine Tallinnast. Seepärast allutati soomusautod 24. märtsil 1919 Soomusrongide Divisjonile. Soomusautode otseseks käsutajaks sai Soomusrongide Divisjoni Staabi ülem kpt. J. Poopuu.

Kuna aprillikuu algul saadeti Valka korraga kolm uut soomusautot koos kaasasolevate veoautodega, siis divisjoni staabi ülemal osutus raskeks oma otseste ülesannete kõrval rahuldavalt juhtida soomusautode tegevust. See asjaolu tingis iseseisva soomusautode üksuse formeerimise vajaduse.

Divisjoni täienduseks saadeti al-kpt. A. Nieländer määrati soomusautode üksuse formeerijaks alates 9. aprillist 1919.



Al-kapten A. Nieländer.

Soomusautode kolonni formeerija ja esimene ülem Vabadussõjas.

Ta formeeris 14. aprilliks 1919 soomusauto-
de kolonni, mille ülemaks jäi ta ise.

Kolonni koosseisus võis olla mitu rühma,
kuid algul saadi komplekteerida ainult soo-
musautode rühm nr. 1 — al-kpt. E. Kar-
tuse juhatusel.

Peagi ilmnes, et ühte rühma koondatud
soomusautode korralik lahinguline juhtimi-
ne ja varustamine pole teostatav. 21. juunil
palus kolonni ülem divisjoni ülemalt luba
formeerida teine soomusautode rühm. Mõni
päev hiljem formeeritaksegi teine rühm, mil-
leks senine soomusautode rühm nr. 1 annab
poole omast koosseisust.

Edaspidised koosseisulised ümberkorral-
damised kolonni organisatsiooni üldpilti
oluliselt enam ei muutnud. 8. oktoobril 1919
tuli kolonni ülema kohalt lahkunud kpt. A.
Nieländeri asemele kolonni ülemaks leit-
nant A. Ojason.

Soomusautode kolonni koosseisus olevad
soomusautod saadeti võitlustesse peamiselt
üksikutena, harva kahe-kolme-masinalistes
gruppides. Vabadussõja eriolukorras soo-
musautod oma teotsemisega aitasid tundu-
valt kaasa kodumaa vabastamisele. Võitlus-
sed Marienburgi suunas 1919. a. veebruaris,
kaitselahingud Võru all aprillis, pealetungi-
operatsioon Pihkvale mais, landesveeri pu-
rustamine juunis, võitlused Pihkva tagamail
1919. a. suvel ja Pihkva operatsioonid sama
aasta sügisel teostati soomusautode väärikal
osavõtul.

Soomusautode kolonn vabadussõjaaegses
koosseisus, kuid erinimetuste all, jäi teotse-



Kolonel J. Rimmel VR II/2 ja 3.
Auto-Tangirügemendi praegune ülem.

ma ka pärast Vabadussõda kuni 1923. a. sü-
giseni.

*

Vabadussõja ajal vägede, varustise ja
evakuatsiooni veod teostati peamiselt raud-
teel ja hobuvooriga, kuid võimaluse piires
kasutati ka autosid. Olemasolevad autod
koondati juba Vabadussõja algul Inseneri-



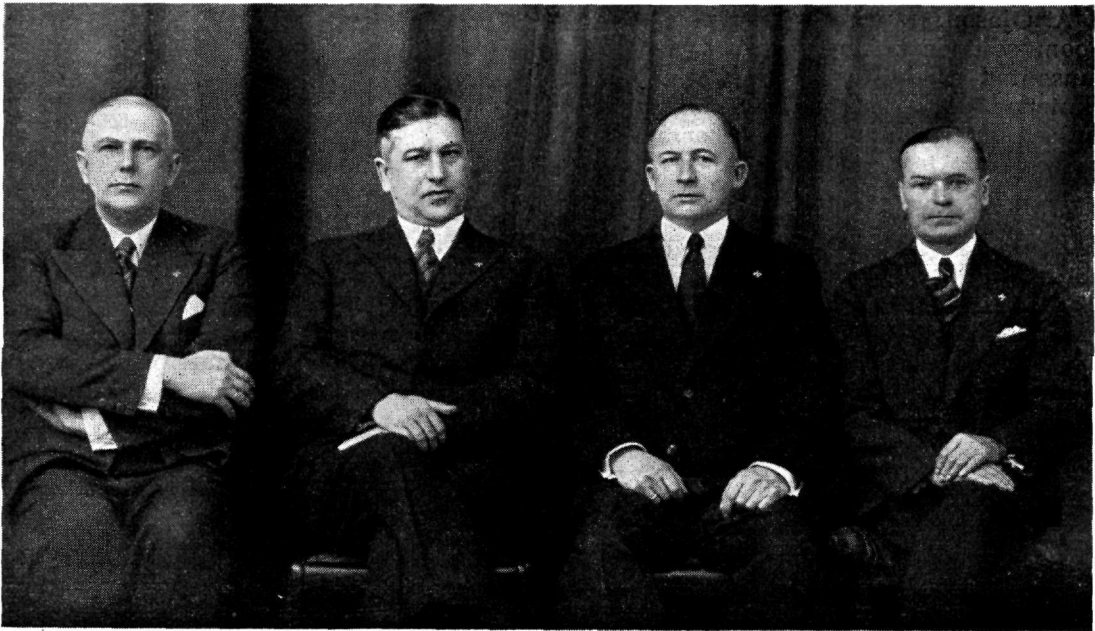
Soomusautode kolonni park Valgas Vabadussõja ajal.



Vasakul:

**Auto-Tangirügemendi Ohvitseride-
kogu juhatus.**

Vasakult — laekahoidja ltn. J. Randla VR I/3, abiesimees mjr. J. Pinding, esimees koltn. J. Reinola, sekretär kpt. B. Sillar.



Keskkel:

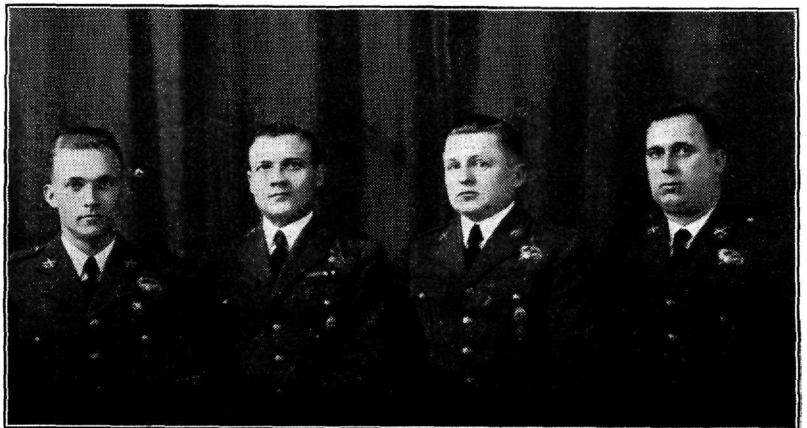
Reservohvitseride Sektsiooni juhatus.

Vasakult — sekretär lpn. E. Loode, esimees kpt. E. Kartus, abiesimees mjr. E. Tingas, laekur ltn. A. Paju.

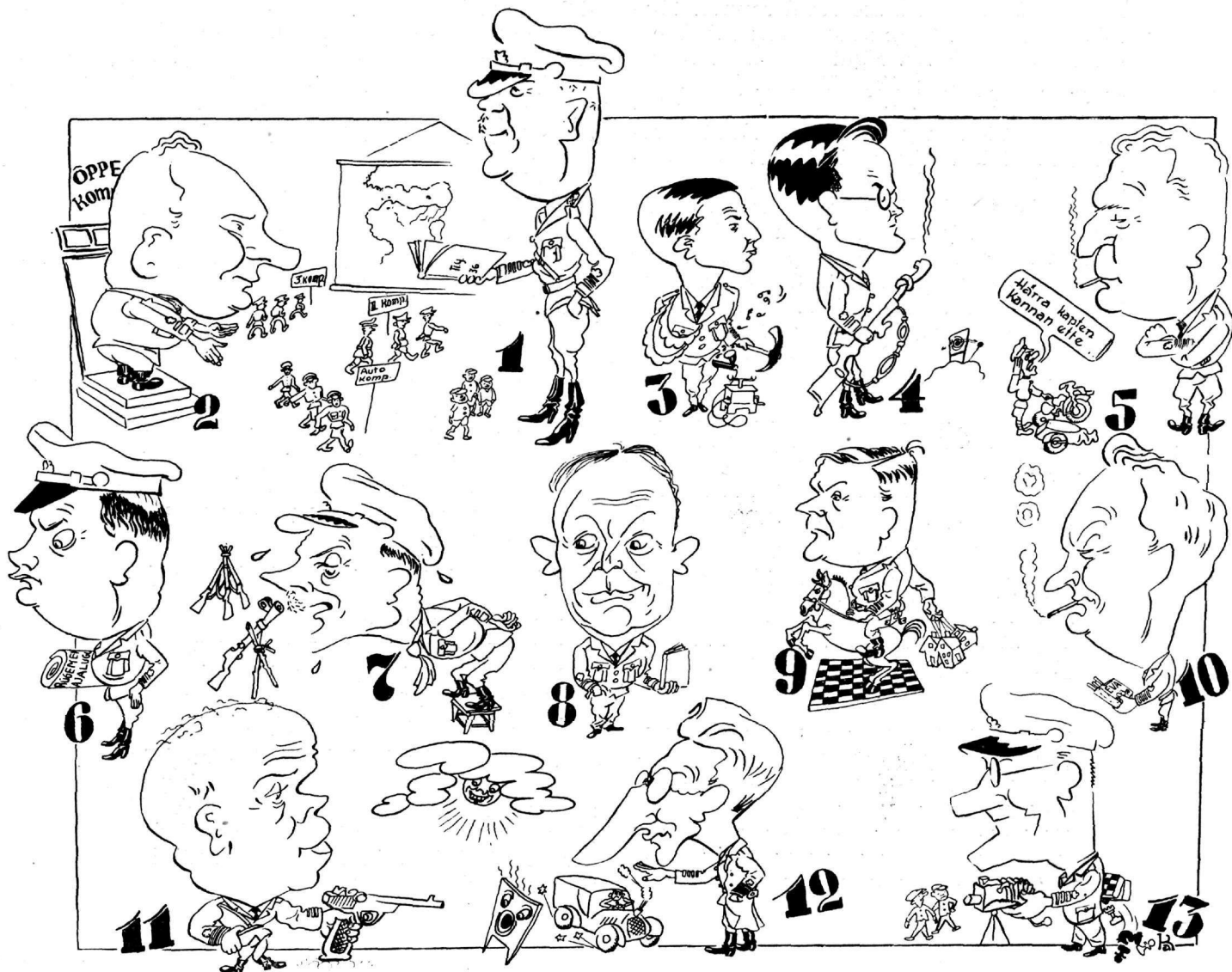
Paremal:

Allohvitseridekogu juhatus.

Vasakult teine — esimees n-veebel K. Lillemaa.



Auto-Tangirügemendi juhtivaid tegelasi kõverpeeglis.



1. Šef isiklikult. Eriala vene keel ja skautlus. „Vaat paganama nali, mis palagani te siin teete?”
2. Jagab emalikult armu ja isalikult hirmu. Võtab vastu, mis ikka sääb. Kuid ära saadab kahel käel.
3. Jutt on selge ja vastavalt olukorrale lühike või pikk.
4. Kümne lasuga ainult sada — vähe!
5. Avari; rehnungi lõppsumma: trista tri.
6. Teeb rügemendi ajalugu kindlasti ja enda ajalugu loodetavasti. Too viimne on „prestiiži” küsimus.
7. Õpetab relvakunsti ja muud, põhimõttel: mida lihtsem asi, seda keerulisem selgitus. Või „õppige ise!”
8. „Mis „om” sõjaväe distsipliin..?!”
9. Korraldab rügemendi korteriolusid ja remondialasid. Leiutas malekäigu: ratsu „ah vat jah!”
10. „Pillimees”, põllumees, kalamees ja sõjamees. — Kuid salaja ka suitsumees.
11. Spetsiaal-laskeasendi leiutaja. Eraelus kalapüüdja (haugid 3 tk. à 4 kg, kokku 5 kg).
12. „Külm veri ja tasane käik.” Juba kompaniilem.
13. Teenistuses — maletšempion. Eriharrastusena tegutseb valgustkartva tööga.

väe Pataljoni autokomandosse, kus neist moodustatud rühmad lähetati rinde lähematesse sõlmpunktidesse veoülesannete täitmisele. 1918. a. lõpul saadeti üks rühm autosid Tartu, 1919. a. algul üks rühm Narva ja 1919. a. aprillis üks rühm Viljandi.

Veomasinate arvu suurenemisest tingituna loodi autokomandost iseseisev autokompani, mille ülemaks määrati leitnant Masakas.

Autokompani jäi iseseisvaks üksuseks kuni 1920. a. sügiseni, millal ta allutati Varustuse Valitsusele. 1920. a. lõpul määrati autokompani ülemaks al-kpt. J. Lutsar. Autokompani jäi Varustuse Valitsuse alluvusse kuni 1923. a. sügiseni, tehes läbi seejuures mitmeid sisemisi ümberkorraldamisi ja nimemuutmiisi.

*

26. novembril 1919 formeeriti Paldiskis Ülemjuhataja käsul kpt. H. Vanaveski poolt Tankideklass.

19. 02. 20. Tankideklass muudeti Tankidepataljoniks ja toodi Paldiskist Iruusse. 20. 06. 20. Tankidepataljon muudeti Tankidekompaniks ja Tallinna ületooduna allutati majanduslikult teisele väeüksusele.

Tankidekompani teotses kuni 1923. a. sügiseni, millal ta määrati Auto-Tankide Divisjoni koosseisu.

*

01. 08. 23. eesnimetatud auto-tangiala üksused liideti Auto-Tankide Divisjoni. Auto-Tankide Divisjoni ülemaks sai autokompani ülem kpt. J. Lutsar.

Divisjonis algas intensiivne töö. Asutati töökojad, et luua Divisjoni lahingu- ja veomasinate remonteerimiseks võimalusi ja an-

da Divisjoni juhtkonnale erialaseid kogemusi remonttööde organiseerimise ja läbiviimise alal. Sõdurkonnale autoasjanduse õpetamise hõlbustamiseks asutati õppeüksuse juurde tehniline klass vastavate abinõudega.

01. 10. 28. muudeti Auto-Tankide Divisjon mõningate täiendavate ümberkorraldamiste järel Auto-Tangirügemendiks.

Lakkamatu hooga on töötatud Auto-Tangirügemendiski. Rügemendi töökodasid on reorganiseeritud ja võimaluse piires täiendatud, et nad saaksid seista teovõimsaina järjest areneva ja laieneva sõjaväe autoala teenistuses. Tehnilise klassi algeline sisseseade on rügemendi juhtkonna ja õppeüksuse kaadri pingutuste tulemusena arendatud aastate jooksul täielikemaks kogu riigis. Tehnilise klassi väärtust võivad õigesti hinnata need noored, kes on saanud seal autoala algteadmised. Paljud neist on omandatud teadmiste rajanud kogu oma edaspidise töö eraelus.

Teistelgi väljaõppealadel on püütud saavutada parimat.

Rügemendi tema teotsemisajal on juhtinud:

kolonel J. Lutsar,
kolonel J. Vende VR I/2 ja II/3,
kolonel M. Tuisk VR I/3 ja
alates 02. 06. 36.
kolonel J. Rimmel VR II/2 ja 3.

Pidulikumaks hetkeks Auto-Tangirügemendi ajaloo oli rügemendi lahingulipu saamine Autoklubilt 10. aastapäeval. Lahingulipp on väeosale tema pere kokkukooluvuse sümboliks ja seob rügementi kogu riigi autorahva perega.



Seersant

Anton Purask 50-aastane.

Auto-Tangirügemendis kaadriallohvitse-
rina teeniv seersant Anton Purask sai
1. aprillil s. a. 50-aastaseks.

Seersant Purask on pärit Valgamaalt
Sangaste vallast. Teenis vene sõjaväes
181. Tagavarapataljonis 1915—1917 ja Eesti
rahvusvägede loomisel — 1. Eesti Jalaväe-
polgus maikuust 1917 kuni polgu laialisaat-
miseni.

Vabadussõtta astus vabatahtlikuna 16.
märtsil 1919 kitsarööpmelisele soomusrongi-
le, mille koosseisus võttis osa sõjategevusest
sõja lõpuni.

1. jaanuarist 1922 kuni 1. augustini
1923 teenis üleajateenijana 3. Üksikus Ja-
laväepataljonis ja Soomusrongide brigaa-
dis. Auto-Tangirügemendis teenib 16. ap-
rillist 1924 alates.



Seersant A. Purask.

Teenistuses seersant Purask on tubli
töömees, hoolas ja kõigiti eeskujulik sõja-
mees.

Soovime temale 50. hällipäeva puhul
kõike head ja õnne edaspidises elus.

Sõjaväe Majandusühisuse tegevus 1938. aastal.

Sõjaväe Majandusühisuse juhatus saa-
tis neil päevil oma liikmetele ühisuse 18. te-
gevusaasta aruande.

Eesti majandus astus 1938. aastasse tea-
tavat reservatsioonidega, oletades parata-
matut laskumist eelmise aasta kõrge aktiiv-
suse tasemelt madalamale, tuginedes maa-
ilmaturul ilmnevatele vastavatele tõenditele.
Üldine majanduslik olukord meil kujunes
siiski üle ootuste paremaks, sest konjunk-
tuuri halvenemine põhjustas tagasiminekut
ainult üksikute aladel. Hinnatasemes olid
muudatused aasta kestel võrdlemisi märga-
tamatud. Elatusmaksumise indeks tõusis
97-lt 102-ni (+5,1%). Tasudes tõuse ei ol-
nud. Et Sõjaväe Majandusühisuse ostjas-
kond enamikus koosneb kindlapalgalistest,
siis üldine majanduslik konjunktuur ühi-
suse ärilisele tegevusele tunduvat mõju ei
avaldanud. Kui ühisuse kaupade läbimüük
ja sellest sõltuvalt ka kõik teised tegevust
iseloomustavad andmed on oodatava lan-
guse asemel näidanud 10,72% tõusu, siis see
on seletatav peamiselt ostjaskonna arvu
kasvamisega ja ühisuse populaarsuse tõus-
misega.

Juhatusse kuulusid: esimees kindral-
major T. Rotberg, abiesimees kolonel A. Ka-
sekamp, sekretär kolonel M. Tuisk ja ame-
tita juhatusliige kolonel K. Laurits.

Revisjonikomisjoni kuulusid: esimees
kindralmajor M. Jervan, liikmed — kolonel
A. Balder, kolonel V. Koern, eru-koltn.
A. Schwarz ja reserv-sv-am. A. Leht.

Ärijuhiks oli Ed. Roosma ja pearaamatu-
pidajaks A. Lobjakas.

Nõunikekogu esimeheks oli: Tartus —
kol. G. Leets, Võrus — kol. O. Pajusoo, Rak-
veres koltn. V. Külaots, Pärnus — kolonel
A. Lõhmus, Narvas — major A. Holmberg ja
Viljandis — koltn. A. Viru.

Juhatus on pidanud 40 ja revisjoniko-
misjon 9 koosolekut.

Liikmeid oli 1. jaan. 1938: sõjaväelasi —
1126, res. ja eraisikuid — 353, kokku — 1479.
Juurde tuli sõjaväelasi 110 ja teisi 31, kokku
141 liiget. Lahkus vastavalt 10 ja 7, kokku
17 liiget. 1. jaanuaril 1939 oli liikmeid 1603,
neist sõjaväelasi 1226 ja teisi 377.

Liikmete arv on kasvanud 1935. a. —
200 (12,0%), 1936. a. — 300 (27,42%), 1937. a.

— 109 (6,1%) ja 1938. a. — 141 (8,3%) liikme võrra.

Läinud aasta sügissesooni algul algatas juhatus nõunikekogude kaudu energilist ja süstemaatilist liikmete ja ostjate kogumist, mille esimesed tulemused väljendusid liikmete juurdekasvus, kuid lõplikud tulemused selguvad käesoleval aastal järk-järgult.

Garnisonide kaupa jagunesid liikmed: Tallinnas — 38,11%, Tartus — 16,72%, Narvas — 13,5%, Viljandis — 7,67%, Pärnus — 7,30%, Rakveres — 6,65%, Võrus — 5,80%, Haapsalus — 2,25%, saartel — 1,5% ja Tapal — 0,5%. Liikmete arv Tallinnas ja Tartus peaks olema tunduvalt suurem.

Osamakse oli 1937. a. lõpul kr. 101.853.98 ja 1938. a. lõpul kr. 89.534.61. Seega tagasimineki, mis aga on ainult näiline, sest aasta kestel mitmesugustel äri- ja kaalutlustel kanti kr. 69.799.22 osamaksudest laenu arvele, piirates osamaksu maksimaalset suurust (kr. 500.—). Samadel kaalutlustel on juhatus käesoleva aasta 15. märtsist alates juurdetulevatele liikmetele ja ka neile, kes sooviksid oma osamaksu summat suurendada, ülemmäära kindlaks määranud kümnele osatähele (200 kr.). Nende korraldusteta oleks osamakse aasta lõpul olnud 159.333.83 kr., mis oleks tähendanud 56% tõusu.

Laene liikmeilt oli ühisusel aasta lõpul kr. 84.108.04 eelmise aasta kr. 16.720.71 vastu. Kui mitte arvestada ülekandeid osamaksude arvelt, siis on laenu summa tõus 87%.

Võrreldes liikmete arvu ja osamaksude summa juurekasvu, on märgatav osamaksude seitsmekordne tõus. See tunnistab, et liikmed oma vabu summasid usalduslikult on paigutanud ühisuse osatähtedesse. Osamaksude ja laenu suur tõus tunnistab suurest usaldusest ühisuse vastu, mis on põhjustatud tema soliidse, eduka ja kindla tegevusega.

Kaupade läbimüük oli 1937. aastal kr. 1.809.164.06, sellest riigi alkohol — kr. 475.875.95, 1938. aastal vastavalt — kr. 2.003.196.44 ja kr. 579.911.98. Tõus kaupades — 6,74%, alkoholis — 21,8% ja üldine — 10,72%. Tunduv tõus riigi alkoholi läbimüügis on tingitud hinnatõusust, osaliselt ka üldisest alkoholitarvitamise suurenemisest.

Üksikutes kauplustes on läbimüügi tõus olnud: Juhkentali abikaupluses — 30,2%, Pikas tän. 11 — 16,0%, Pärnus — 21%, Tartus — 10,1%, mujal alla selle. Tagasimineki oli Rakveres 12,3% ja Viljandis 9,5%.

Läbimüügit oli kaupluste järjestus: Pikk tän. 11 — I (kr. 293.965), Pärnu — II (kr.

252.502), Narva — III (kr. 172.095), Võru — IV (kr. 170.416) ja Tartu — V (kr. 130.864). Õigupärasest, olenedes elanike arvust ja garnisoni suuruselt, peaks Tallinnale järgnema Tartu.

Kaupade ladudes oli 1. jaanuaril 1939 ümarguselt: Pikk tn. 11 — kr. 143.000, Pärnus — kr. 37.000, Narvas — kr. 36.000, Tartus — kr. 31.000, Võrus — kr. 30.000, Juhkentalis — kr. 2.200, Koplis — kr. 2.000.

Kauba ringivus oli 1935. a. — 4,2, 1936. a. — 4,3, 1937. a. — 3,8 ja 1938. a. — 4,02 korda. Maksimaalne ringivus on olnud Tallinnas abikauplustes — 17,4 ja 22,3 korda ja minimaalne Pikk tn. 11 — 2,06 korda. Silmapaistvalt hea ringivus on olnud Pärnus — 8,5 korda. Suurem ringivus on seal, kus täielikult või enamuses kaubeldakse toiduainetega, kuid tulu nendest äridest on olnud teistest suhteliselt siiski väiksem.

Välismaa kaupu on imporditud: manufaktuurkaupu — kr. 67.599, pudukaupu ja sv-tarbeid — kr. 30.482, kosmeetikatarbeid — kr. 16.715, veine ja napse — kr. 35.747 ning koloniaalkaupu ja puuvilja — kr. 44.684, kokku kr. 195.229 eest, eelmise aasta kr. 145.750 vastu. 1935. aastaga võrreldes on imporditavate kaupade summa tõusnud neljakordseks.

Ühisuse omatööstustest figureerisid rätsepa-, kingsepa- ja pesuõmblustöökojad. Rätsepatöökojas valmistati 1679 ülikonda, tarvitades materjale kr. 67.919 väärtuses. Siia kuuluvad ka mitmesugused hanketööd. Kahe eelmise aastaga võrreldes on märgata väikest tagasimineki. Kingsepatöökojas on valmistatud: säärsaapaid — 565 pr., väikesi saapaid — 137 pr. ja parandusi tehtud — 430 pr., tarvitades materjale kr. 11.437 eest. Siin on märgatav väike tõus. Pesutöökojas on valmistatud (klambrites 1937. a. andmed): triikpesu, ööpesu ja teisi esemeid — 16 795 tükki (10 593), trikoopesu — 1836 tk. (617). Materjale on tarvitatud: puuvillast riidet — 33 556 m (26 957), trikood — 243 kg (75). Kogutoodangu väärtus — kr. 66.209 (48.872).

Ühisuse teenistuses oli kauplustes ja kontorites 65 ja töökodades kindlapalgalisi 33 isikut, kokku 98.

Ühisusel on vallasvara kr. 43.480 väärtuses. Viimaseil aastail on tunduvalt investeerimisi tehtud äride sisustuste moderniseerimise alal. Selle järeldusel ühisus evib peagu igalpool eeskujulikult sisustatud ärisid.

Ühisuse ametnike hoiu- ja abiandmiskassasse oli kogunenud aasta lõpuks kr. 15.742.41.

Ühistegevuse alal lubamatuks ja ka Sõjaväe Majandusühisusele koormavaks nähtuseks on võlgumüük. Võlgnike arv ja võlgade summa näitavad pidevat tõusu. Võlgnikke on 1154, seega iga kolmest liikmest kaks ostavad võlgu. Võlgade summa on kr. 63.836, eelmise aasta kr. 55.001 vastu. On küll kehtima pandud kindlad võlgumüügi tingimused, kuid sellega pole suudetud luua pidureid. Võlgnevalt summalt on tülikas arvestada protsente ning see nähtus on ühisusele suureks kahjuks. Seepärast tuleks pidada õigustatuks juhatuse kaalutlusi — piirata võlgumüüki.

Ühisuse tegevus läinud aastal on andnud puhaskasu kr. 22.441,14, eelmise aasta kr. 21.544,61 vastu, mis on protsentides läbimüügist 1,12 ja 1,19. Suurima puhaskasuga on ühisus töötanud 1936. a. — kr. 41.703,65 (2,44%). Varemil aastail on puhaskasu olnud alla ühe tuhande krooni ja alla 1% läbimüügist. Läinud aasta puhaskasu oleks olnud suurem, kui seda poleks redutseerinud: sisseseadete muretsemine, teenistustasude ja üüride tõus, mitmelt kaubaliigilt

hindade alandamine ja osalt kaupadelt ostukasu hinnaalandusena ostmise juures maahaarvamine. Tulukuse seisukohalt tuleb äri- list tegevust lugeda täiesti heaks.

Juhatus on ettepaneku teinud maksta liikmetele osakasu ja ostukasu endisel määral — 8% ja 3%, mis nõuavad puhaskasust lõviosa — kr. 9.500 ja kr. 5.850.

Ühisuse omakapitalid, mis 1937. a. suure puhaskasu tõttu tegid järsu tõusu 34,55-lt 49,14% peale bilansist, on aasta lõpuks tagasi läinud 37,59%-le, mis on ühe osamaksudest laenude arvele ülekandmise järelduseks. Omakapitalide seis bilansiga võrreldes on täiesti rahuldav.

Käesolev tegevusaasta on esimese kolme kuu andmeil alanud edukalt, märkides keskmist läbimüügi tõusu 19,5% ja üksikutes kauplustes 2,7%—53,7%.

Üldiselt paistab silma Sõjaväe Majandusühisuse tegevusest, et tema majanduslik seisund on kindel, kohustused jõukohased, kaubalaod likviidsed ja tegevuse arendamine süstemikindel ja edukas.

Arcturus.

Bibliograafia.

Relvastumise võidujooks.

(Kolt. S. Mossor — „Bellona“, november-detsember 1938. a.)

Maailmasõda löi rasked haavad nii võidetuile kui ka võitjaile. Sellele vaatamata käib aga relvastumine uuesti täie hooga. Mõnede arvates põhjustab seda asjaolu, et sõda ei viidud tema loomuliku lõpuni, s. o. vastase jõudude lõpliku purustamiseni ja sissemarssimiseni vastase pealinna, nagu seda tavatses teha Napoleon või viisid läbi sakslased 1780. a. ja mida nõudsid omal ajal Foch ning Clemenceau. Teised, eeskätt küll sakslased ja itaallased, leiavad, et need on Maailmasõja ülekohtused rahutingimused, mis kihutavad sõjas võidetuid relvadega pihus endile õigust nõudma. Kolmandad arvavad, et kurjajuureks on Versailles' elujõuetuks tehtud Austria ja kunstlikult loodud Tšehhoslovakkia. Lõpuks näidatakse, et Maailmasõda jaotas riigid söönuteks ehk rikkateks (Prantsusmaa, Inglismaa), kes evivad suuri toorainete tagavaru, ja näljasteks ehk vaesteks, kel need tagavarad puuduvad.

Pidades eespool loetletud põhjusi üldiselt mõõduandvaiks, autor omapoolt lisab juurde, et rahu Euroopas on veel ohustamas: a) reaalse jõu puudus, mis oleks võimaline tagama Maailmasõja rahutingimuste täitmist; b) uute ideede tekkimine, mis on vallutanud terveid riike ning rahvaid ja põhjustanud suuri murranguid moraalis, poliitilises ja seltskondlikus elus.

Relvastumise võidujooksu avasid sakslased ja venelased, esimesed seepärast, et nad ei tahtnud leppida teisejärgulise osaga Euroopa riikide hulgas, viimased aga peamiselt interventsiooni kartusel ja eesmärgiga levitada revolutsiooni jõuga üle N. Vene piiride. Sakslased said võimaluse rakendada täies ulatuses relvastumistõõle alles pärast seda, kui nad olid end vabastanud Versailles' rahulepingu kohustistest Maailmasõja tagajärgede kandmise alal. Kuid seda suurema hooga asuti asja juurde ja tänapäeval Saksamaa on sõjaliselt juba nii võimas, et ainult kartusest tema väge-

vuse ees temale on alistunud ilma sõjata terved riigid ning rahvad, milline fakt tundus võimatuks praeguses Euroopas. N. Vene, kes juba algusest peale ei tunnistanud ennast ei seemiselt ega ka väliselt piiratuks oma üritustest relvastumise alal, on samuti teinud suuri edusamme riigikaitse alal, olles esimene, kes organiseeris suuri soomusüksusi ja suurearvulise lahingulennuväe ühes õhudeessantosadega jne. Itaalias Mussolini, kes riigi ja rahva juhtimisele on võtnud omaks täiesti uue sotsiaalse ja poliitilise suuna ja taotleb „Rooma impeeriumi“ uuesti ülesehitamist selle endises hiilguses, on saavutanud relvastumise alal samuti tähelepanuväärivaid tulemusi, nagu seda näitab Abessiinia sõda, mida teatava määrani võiks lugeda Itaalia relvastatud jõudude peaprooviks. Samuti takistamatult on arendanud oma sõjalist jõudu ka Jaapan, proovides selle tõhusust algul Mandžuurias ja pärastpoole Hiinas, kus ta muuseas sattus vastupanule (hiinlaste suur arvuline ülekaal), mida ta pole seni veel suutnud murda vaatamata oma vägede suurepärasele väljaõppele, heale juhtimisele ja moodsele relvastisele ning varustisele. Eespool loetletud nelja riigi relvastumisele hakkasid lõpuks reageerima ka tugevad ning rikkad riigid: Prantsusmaa, Inglismaa ja USA, et jalule seada jõudude tasakaalu, mis 1930. a. alates hakkas silmnähtavalt kalduma dünaamiliste ning ekspansiivsete riikide poole. Kaua kaheldes ning kaaludes olid demokraatlikud riigid oma autoritaarsetest võistlejatest relvastumise alal vahepeal tublisti maha jäänud, mida muuseas põhjustas ka asjaolu, et krediitide saamine sõjalise jõu arendamiseks rahvaesinduslikes riigis võtab tublisti rohkem aega kui seal, kus valitsusvõim on keskendatud. Andnud niiviisi ülevaate relvastumise küsimuse arenemisest, teeb autor selle kohta kokkuvõtte: 1) kaasajal rahvastevahelised tüliküsimused lahendatakse suurel määral juba sõjalise ettevalmistusega rahu ajal; 2) relvastumise iseloom rahu ajal teatava piirini määrab ette sõja saatuse, eriti aga mis puutub sõja algusperioodi. Neid mõtteid arendades autor arvab, et tänapäeva relvastumise iseloomustavamateks omadusteks on massiivsus ja kallidus, olles seega jõukohane eeskätt rikastele suurriikidele ja tekitades majanduslikke raskusi vaestele, missuguste hulka kuulus ka Saksamaa, Itaalia ja osalt ka N. Vene. Viimased on püüdnud ennast seltest hädast välja aidata nn. juhitava

konjunkturi abil, mis näib olevat ka õnnestunud, võimaldades arendada sõjalisi jõude seninägemata võimsuseni, viies ühtlasi edasi ka riigi majanduslikku elu laiaulatuslike investeerimistega põllumajandusse, ehitistesse, ühendusteedesse jne. Igal juhul nn. kunstlik rahamajandus, mida Itaalia, Saksa, eriti aga N. Vene on praktiseerinud juba kauemat aega, olevat suutnud luua isegi suuremaid võimalusi relvastumiseks kui riigi majandus, mis baseerub kulla kattel. Kui kaua sellane uus majandussüsteem püsib elujõulisena, seda näitavat muidugi tulevik. Nüüdisajal vaevalt keegi veel usub Douhet' või Seeckt'i, moderniseeritud sõja teooriatesse, vaid kõik valmistuvad pikaajaliseks ja totaal-seks võitluseks selle sõna laiemas mõttes, suurendades oma relvastatud jõude nii arvuliselt kui ka kvalitatiivselt seninägemata piirideni ja kulutades selleks otse arvatuid rahasummasid. Seejuures pööratakse kõikjal suurimat tähelepanu lennukite, soomusjõudude, raskesuurtükiväe jne. väljaarendamisele, lootes nende abil säilitada manöövrivabadust ja takistada sõda tardumast kindlustatud positsioonide rägastikus, milledest läbimurdmine oleks seotud ränkade inimohvritega ja paratamatult viiks sõja pikale ning võitlevate poolte majanduslikule väljakurnamisele. Niisugune relvastumise suund on kutsunud esile nn. manöövrivastase reaktsiooni, mis väljendub kõigepealt riigipiiride kindlustamises ja massilises õk-, tt- ja g-kaitsevahendite soetamises, mis kõik omakorda nõuab samuti väga suuri rahalisi kulusid. Võib-olla ehk pannakse kord piir sellasele määratule majanduslikule jõu pingutusele mõnede suurriikide omavahelise kokkuleppega või uue Euroopa-sõjaga, kuid praegu relvastumine jätkub täie hooga ning kuulud selleks näitavad kiire kasvamise tendentsi. Sellest autor järeldab, et vaevalt ükski Euroopa suurriikidest, v. a. vahest Inglismaa, saaks sõja korral jääda majanduslikult rippumatuks, rääkimata muidugi väiksematest riikidest, kes isegi juba rahu ajal ei suuda relvastumise alal pidada sammu oma suurte ning rikaste naabritega. Seepärast iga riik, kui ta ka muidu kuulub kõige tugevamate hulka, peab juba varakult otsima endale niisuguseid liitlasi, kes suudaksid täiendada teda sõjaliselt. Kõigepealt, arvab autor, tuleb sõjalise valmisoleku saavutamise mõttes kasutada kõik oma sisemised jõuallikad. Seda saab teha loomulikult teel või kunstliku majandamise ja autoritaarsete riikide eeskujul.

Esimene viis on jõukohane ainult majanduslikult rikastele riikidele, teine aga sobiks vaesematele, seda-enam, et ta annab ka palju kiiremaid tagajärgi. On tõenäoline, et loomulik majandus kord võidab, kuid see evib tähtsust ainult sel juhul, kui enne ei tule sõda; vastasel korral aga oleks juba hilja kasutada selle paremusi. Loomulikult nõuab kunstlik majandus rahvalt kõrget distsipliini, ühtehoidmist, „seltskondlike pahede“ radikaalset väljarookimist, spekulatsiooni kõrvaldamist ja majandusliku paanika vältimist, missugused nähtused on hästi tuntud aastatest pärast Maailmasõda ja võivad põhjustada majanduslikku kokkugarisemist. Kui riik on niiviisi ühel või teisel teel saavutanud seesmise tugevuse ja arendanud oma sõjalist jõudu, nagu talle seda vähegi lubavad olud, siis on liitlaste leidmine juba palju hõlpsam. Liitu astumine peab toimuma loomulikult teel — selles mõttes, et asjaosalised riigid ei taotle ainult sõjalisi eesmärke, mis endast on muidugi kokkuleppe tähtsaimaks osaks, vaid ka suuremaid ning kaugemale minevaid konstruktiivseid eesmärke, saavutades oma maade kultuurilist arengut ja heaolu ühisel nõul ning jõul. Sellane liit ei vaja isegi kirjalikku lepingut ega mõnelt valitsuse liikmelt pühalikult ettekantud deklaratsiooni. Tarvis on ainult arusaamist, et lepinglased olude sunnil peavad minema sama teed ja nad taotlevad nii ideeliselt kui ka materjalselt ühesuguseid eesmärke. Autor ei usu, et sellane liitumine võiks teostuda Rahvasteliidu või Euroopa Ühendriikide raamides, vaid ta arvab, et mida vähem on osalisi ja mida iseseisvam ning tugevam on igaüks neist, seda rohkem on eeldusi, et liit kujuneb tugevaks ning püsivaks. Mida suurem on lepinglaste arv, seda raskem on, viia kokkukõlla nende lahkuminevaid huve. Võib endale kujutleda, milliste takistuste vastu pörkaks näiteks ühise ülemjuhataja määramine ja jõudude koondamine tähtsamatesse rindeosadesse või sõjateatritesse,

sest et ükski lepinglastest arvatavasti ei nõustuks jätma oma territooriumit ilma sõlilidse kaitseta. Moodse lennugäe tegevusraadius ulatub keskmiselt 1000 km, missugustes piirides asulad, administratiiv- ja tööstuskeskused jne. sõja korral on alati- ses ohus saada rünnatud ning hävitatud õhust. Seega liiduriikide maa-alad peaksid evima niisugust sügavust, et vastase lennugäe ei ulataks nende elulisemate keskusteni, mis omakorda jälle räägib maa- alalt väiksemate riikide liitu tõmbamise kahjuks. Ükski Euroopa riikidest, v. a. viis suurriiki, Skandinaavia- ja Balkani-riigid, ei evi praegu niisugust julgeoleku riba, kuhu ei ulatuks vastase lennugäe. Ei evi seda ka Poola, eriti siis, kui tal tuleks sõdida mõlema suure naaberriigiga. Siit autor järeldab, et: 1) Poola ei või astuda sõtta mõlema suure naaberriigiga ühel ajal; 2) koostöö ühega neist vähendaks temale tunduvalt ohtu õhust ja väldiks kallale- tungi kahelt poolt korraga. Koostöötami- seks tugeva naabriga peaks Poola olema tugev ning iseseisev ja evima kaugemale ulatuvad, selged ühised eesmärgid ning hu- vid ja saama konkreetseid tagatised lojaal- seks koostöötamiseks. Riikidevahelisel koostööl on mõte ainult siis, kui see annab tarviliku sügavuse kallaletungide vastu õhust. Vastasel korral kaotab see suure osa oma väärtusest. Majanduslikult peab liit võimaldama toorainete vahetamise, kuna nende sissevedu väljast sõja korral on tõe- näoliselt raskendatud. Poola ajakirjandus- es käsitletud riikide liit Adria merest Bal- ti mereni ei vastavat tingimustele, kuna see oleks vaid paljude majanduslikult nõrkade riikide hõre ahelik, kellede majanduslikke ja operatiivseid huve poleks võimalik pi- devamalt siduda ning mis poleks võimeline vastu panema, kui ühel päeval Saksamaa ja N. Vene tahaksid selle tõkke purustada. Mis puutub Poolasse, siis arvab autor, et siin peaks tehtama bilanss ja pandama sel- gesti i-le punkt peale, s. o. mis teha ja kel- lega minna tulevikus. **Kk.**

Jalgade eest hoolitsemine rännakute puhul.

Jalgade hõõre üheks põhjustajaks rännakul, peale sobimatute jalatsite, on jalgade higitsemine. Higitseval jalal on nahk õrn ja haudunud ning rännakul ju- ba kergemgi hõõre põhjustab villide tek-

kimist, kui selle vältimiseks pole võetud tarvitusele vastavaid abinõusid.

Jalgade hõõre vältimiseks tuleb enne rännakut jalgu profülaktiliselt töödelda. Selleks olevat parim vahend formaliini-

või 20% urotropiinilahus, mida kasutades tuleb panna jalga puhtad sokid ja siis määrada labajala külgi ja talda (läbi soki) lahuses immutatud vatitopiga.

Sellaselt niisutatud sokk jäetakse jalga mitmeks (5—10) tunniks. Keskmiselt higitsev nahk muutub 5—15 tunni vältel kuivaks ja pargitaks ning kannatab juba pikemat rännakut. Liigselt higitsevate jalgade ravi tuleb teostada 2—4 päeva järgemööda (kord päevas). Mõne nädala pärast nii pargitud nahk eraldub ja asemele on kasvanud uus pehme nahk, mida võib eesmainitud viisil veel kord parkida.

Kui jalad liigest higitsemisest on niivõrra haudunud, et jala nahka on tekkinud lõhed, siis sel juhul on soovitatav kasutada järgmist ravimit:

Urotropini — 20,0; *Zinc. oxydat.* — 25,0; *Talci* — 25,0; *Aq. destillat.* 20,0; *Glycerini* — 100,0.

See ravim ei ole kibe, rahustab ja ravib hästi, kuna hiigi (hapu reaktsiooni) mõjul urotropiinist eraldub formaldehüüd, mis aegamööda kuivatab ja pargib nahka. Salv hõõrutakse jalatalla ja -külgede külgede nahka kord päevas 3—5 päeva kestel. Enne salvimist jalad pesta sooja veega. Sellane naharavi tohib kesta ainult seni, kuni selleks on vajadust, muidu võib nahk muutuda liiga kuivaks ja hapraks, mille järeldusel nahka tekiavad lõhed. Reservlaste õppusele kutsumisel ja õppetegevuse algul ning enne manöövreid (rännakuid) on vajalik jalgade töötlemine eesmainitud viisil. Kompani sõdureid võib töödelda sellaselt 1 tunni vältel.

(„Der Deutsche Militärarzt“ nr. 9, 1937.)

*

Hästi sobitatud saabas, kuiv ja puhas rätt ning jalg hoiavad sõduri lahinguvõimsana, eriti rännakutingimuses, vältides jalgade hõõreid. Jalahõõre peamiseks põhjustajaks on jalgade higitsemine. Mitme-aastasel katsetusel on väga

häid ravitulemusi andnud järgmine ravimi koostis:

Formaldehyd (tabl.) — 3,0; *Zinc. oxyd.* *Talci ven.*, *Acid boric. pulver.* — à 10,0; *Alumen crud.* 1,5; *Lycopodii* 5,0.

Õhtul 10—15 minuti vältel jalad leotada ja pesta soojas vees ja kuivatada hästi. Hommikul vatiga puuderdata eesmainitud ravimisegu varvaste vahele ja raputada jalaräntidele või sokkidesse. Niiviisi korrata ravi igal hommikul 4—5 päeva, mille vältel higitsemine täiesti kaduvat ja jalanahk tugevnevat.

(„Vojenno-sanitarnoje djelo“ nr. 10, 1938.)

*

Üldiselt võib nentida seda, et jalahõõre küsimus, seoses sõjaväe õppetegevusega, on alati olnud aktuaalne. On rohkesti uuritud nende tekkimise põhjusi ja vahendeid nende põhjuste vältimiseks. Näib, et eesmainitud ravimid ja ravimisviisid on parimad (kuigi mitte uudsed) jalgade higitsemise vältimiseks ja naha tugevdamiseks.

Jalgade higitsemine areneb reaktsioonist, mis mõjustatud eriliiki bakteerist, millede hävitamiseks näib olevat tõhusam vahend formaliin. Igakord enne suuremaid rännakuid on soovitatav profülaktiliselt töödelda jalgu 40% formaliinilahusega eespoolmainitud (saksa) viisil, eriti noorsõdureil ja reservlasil nende õppetegevuse algul. Väga haudunud ja õrna nahka tuleb ravida enne 1—2% formaliinilahusega, kuni nahk terveneb ja parkub, või kasutada jälle salvi. Pulber formaldehüüdiga (N. Vene) — on samuti hea ravim, eriti seetõttu, et seda võib sõdureile kätte anda. Varvaste vahele tekkinud lõhesid ravib hästi tsinksaly, mida panna sinna vati- või marlitükikesega. Vähemate hõõre ravimiseks ja kinnikatmiseks on soovitatav kasutada järgmist ravimit: *Ichtyoli* 5,0, *aeter* 5,0 ja *collodiumi* 90,0. Võtta õhuke tükike hügrooskoobilist puuvilla, niisutada eesnimetatud ravimiga ja asetada hõõrele. Enne hõõrekoht puhastada bensiiniga või joodbensiiniga ja villide puhul vedelik lasta välja villi ääre avamisega.

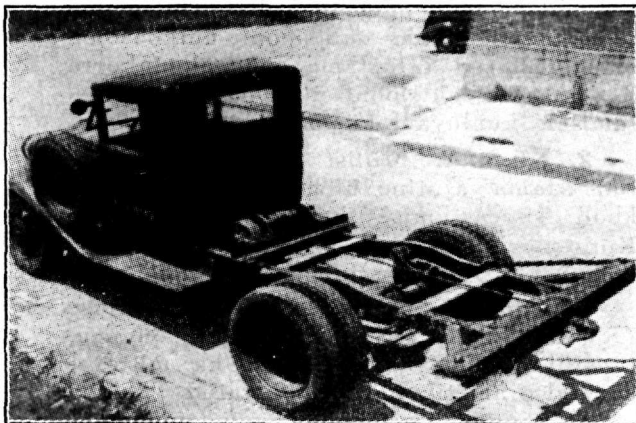
A. K-sar.

VEOAUTO VINTS.

(„The Field Artillery Journal“, jaan.-veebr. 1939)

Am. Ühendriikide suurtükiväe motoriseeritud ühikuis veetakse suurtükke veoautode abil. Raske varustise veoautole

laadimiseks ja transportimiseks veoauto varustatakse erilise vintsiga, mida saab edukalt kasutada ka raskel maastikul lii-



Joonis 1.

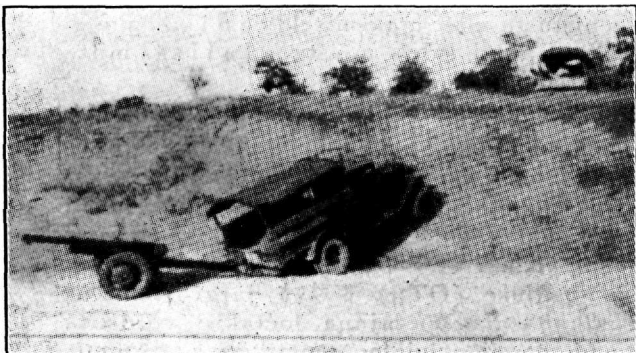
kumisel. Joon. nr. 1 on toodud vintsi paigutus veoauto šassiil. Selle terasvintsi pikkus on 100 m ja läbimõõt 14 mm. Vintsi kindel töökoormus on 5400 kg, kuna ta katkemispunkt on umbes 20 000 kg juures. Vints ühes seadisega kaalub umbes 200 kg. Vintsil on kaks kiirust eespoole ja üks tagapoole. Ta hind on Ekr. 760.—. Vintsi auto külge monteerimine ühes juurde kuuluvate osadega maksab Kr. 95.—. Ta auto külge monteerimiseks kulub tavalises töökojas umbes 8 tundi.

Nimetatud vintsi katsetati ja kasutati laiaulatuslikult möödunud aasta manöövritel ja õppustel. Seejuures selgus järgmist:

1. Nii kaua kui auto mootor töötab, on praktiliselt võimatu, et veoauto jääb kuhugile kinni ja ei suuda omal jõul liikuda.

2. Ta kujutab endast soliidset veotrossi, mida saab kasutada igas pikkuses kuni 100 m.

3. Ta asendab plokkidesüsteemi, mida



Joonis 2.

kasutatakse jõu suurendamiseks auto kinnijäämisel.

4. Vintsi abil võib teise kohta ümber paigutada või abistada igat kinnijäänud autot või suurtükki.

5. Veoauto võib liikuda edasi, tagasi või külgsuunas, kuna ta jõudu saab kasutada igas suunas vintsi erilise ümberringivedamise seadise abil.

6. Veoauto ja suurtükk võivad ilma igasuguste vigastusteta kergesti liikuda 70—90° kallakut mööda üles (vt. joon. 2 ja 3).



Joonis 3.

7. Vintsi saab edukalt kasutada ka mäest allasõidul, sest ta annab järele ainult mootori poolt käima pandult.

8. Vints ei takista ega sega kuidagi veoauto veo- ega tõmbejõudu. —m.

Uuemat kirjandust.

Generalleutenant Fr. von Rabenau: **HANS VON SEECKT. AUS MEINEM LEBEN 1866—1917.** Leipzig, 1938. Hase & Koehler Verlag. 640 lk., 24 pildi, 9 kaardi ja faksimilega. Hind kr. 16.90. (St. Staabi raamatukogu nr. 24545).

Meie lugejaskonnale on Seeckt tuttav oma teostega: „Landesverteidigung“, „Gedanken eines Soldaten“, „Das antike Feldherntum“ ning „Moltke“. Käesolev teos, koostatud Saksa Sõjavarhiivi juhataja kindralleitnant Rabenau poolt H. Seeckti isiklike

kirjade ja mälestuste alusel, annab kujuka ja ülevaatliku pildi Seeckti elutööst, alates tema sõjakooli lõpetamise ajast kuni 1917. aastani.

*

Oberst H. Foertsch: KRIEGSKUNST HEUTE UND MORGEN (Sõjakunst täna ja homme). Berlin, 1939. Verlag Wilhelm Andermann. 258 lk. Hind köidetult kr. 8.15. (Sv. Strabi raamatukogu nr. 24719).

Väerikamaid ja paremaid teoseid sõjakunsti alal, mis viimase kümne aasta jooksul ilmunud. Sisult teos jaguneb kolme ossa. Esimene — üldosa, käsitleb sõjakunsti, strateegia ja taktika põhimõtteid ning tehnikat ja moraalsete jõudude tähtsust sõjas. Teine osa käsitleb sõjakunsti arengut vanast ajast kuni kaasajani ning kolmas osa — kaasaja- ja tulevikusõja probleeme.

K. L-la.

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kolonel jur. E. Leithammel.

1. Küsimus. Kas Vabariigi ohvitseridekogude tagavaraväeohvitseride sektsiooni kodukorra ((Lisa Sõjainistri ksk. Nr. 146 — 1933) § 10 kohaselt otsustusvõimeliseks loetud sektsiooni üldkoosolek on õigustatud otsustama kõiki sama kodukorra § 8 loetletud küsimusi või nõuab teatud küsimuste otsustamine, nagu sektsiooni juhatuse ja komisjonide valimine, eesmainitud kodukorra § 25 põhjal Vabariigi ohvitseridekogude põhikirja (RT 1927, 112) § 33 ettenähtud $\frac{2}{3}$ nimekirjas olevate liikmete osavõttu?

Vastus. Ohvitseridekogude tagavaraväeohvitseride sektsioonide tegutsemise alused on lõplikult ära määratud Vabariigi ohvitseridekogude tagavaraväeohvitseride sektsiooni kodukorras. Selles kodukorras ei ole ette nähtud, et sektsioonide tegevuse alusena tuleb täiendavalt kohaldada Vabariigi ohvitseridekogude põhikirja vastavaid eeskirju. Küll aga näeb kodukorra § 25 ette, et Vabariigi ohvitseridekogude põhikirja on kohaldatav sektsiooni liikmete kui ohvitseridekogude toetavliikmete kohta. Kuid sellest ei saa veel järeldada, et Vabariigi ohvitseridekogude põhikirja § 33 kui ka muud selle eeskirjad kuuluksid üldiselt kohaldamisele sektsiooni tegevuse, eriti aga sektsiooni üldkoosoleku kohta.

Neil põhjustel tuleb asuda seisuko-

hale, et kodukorra § 10 kohaselt otsustusvõimeliseks loetud sektsiooni üldkoosolek on õigustatud otsustama kõiki kodukorra § 8 põhjal sektsiooni üldkoosoleku otsustamisele kuuluvaid küsimusi.

2. Küsimus. Millist palka on õigustatud saama ajutine ülem Kõrgema Sõjakooli sisseastumise katsetel, samuti ka Kõrgemas Sõjakoolis viibimise ajal, kas oma alalise või ajutise ametikoha järgi?

Vastus. Sõjaväelaste palgaseadluse (RT 1932, 28, 228) § 12 järele on ajutine ülem, nii vakantsel kui ka mittevakantsel ametikohal, õigustatud saama palka ajutise ametikoha järgi ainult kohuste täitmise aja vältel. Järelikult palga saamine selle §-i alusel lõpeb üldreeglina kohuste täitmise tegeliku lõpetamisega ajutisel ametikohal. Erandina sellest üldreeglisest näeb ette sama §-i tõlgendamiseks antud Sõjainistri käskiri Nr. 79 — 1935. a., et ajutise ülema kuni kahe kuuni kestev eemalolek ajutiselt ametikohalt ei katkesta palga saamise õigust selle ametikoha järgi, kui see eemalolek on tingitud korralisest või erakorralisest puhkusest, haigusest või säärastest lähetusest, mis on ühenduses ajutise ametikoha ülesande täitmisega. Kuna ajutise ülema lähetamine Kõrgema Sõjakooli sisseastumise katsetele ei ole ühenduses ajutise ametikoha ülesannete täitmisega, siis järelikult ei saa ka seda katsetel viibimise aega lugeda eesmainitud Sõjainistri käskkirja kohaselt ajutise ametikoha suhtes katkestamatuks teenistuseks.

Kõrgema Sõjakooli seadluse (RT 1931, 64, 518) § 24. järgi saab Kõrgemas Sõjakooli vastuvõetu koolis viibimise ajal täieliku teenistustasu senise ametikoha järgi. Kuna Kõrgemas Sõjakooli astumisega tegelikult lõpeb ajutise ülema kohuste täitmine ajutisel ametikohal, siis ei ole kahtlust, et ajutise ülema suhtes ka Kõrgemas Sõjakoolis viibimise ajal teenistustasude maksmisel senise ametikoha all tuleb mõista alalist, mitte aga ajutist ametikohta.

Neil põhjusil tuleb arvata, et ajutine ülem Kõrgema Sõjakooli sisseastumise katsetel, samuti ka Kõrgemas Sõjakoolis viibimise ajal on õigustatud palka saama oma alalise ametikoha järgi. — lu —

3. Küsimus. Ohvitseride teenistuskäigu seadluse (OTS) § 175 järgi teenistusriigikaitseala õpetajana loetakse võrdseks teenistusega riviala ametikohal Sõjainisteeriumis või sõjaväes. Kas see teenistus loetakse teenistuseks rivi ametiko-

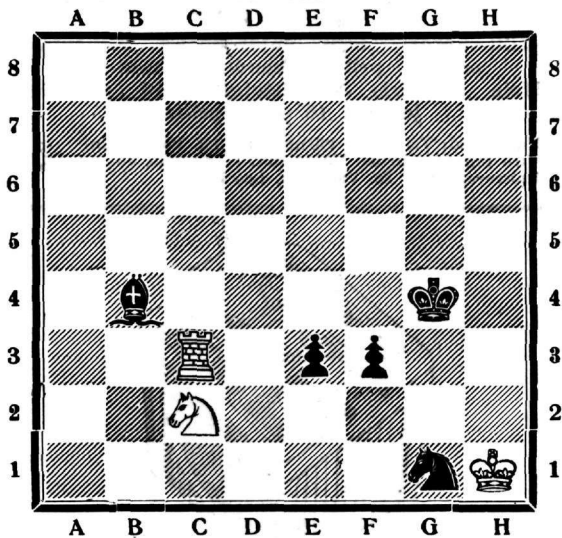
MALE.

Toimetaja K. Rootare.

Ülesanne nr. 10.

Koostanud G. Kasparjan.

Mustad.



Valged.

Valged algavad ja võidavad. Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 9 lahendus.

2. ... Va1—a5! ja pole näha, kuidas valged võidavad. Näiteks: 3. Vg5:a5 Rb6—c4+ 4. K ~ Rc4: a5 — viik; või 3. Vg5—g7 Va5—b5+! 4. Kb2—c3 Rb6—d7 5. Vh6—c6+ Kc8—d8 6. Vc6—d6 Vb5—b7 — viik; või 3. Vh6—h8+ Kc8—b7 4. Vg5—g7+ Kb7—a6 ja valged ei saa võita.

hal ka Sõjaväelaste pensioni seaduse § 41 mõttes?

Vastus eitav. OTS piirneb ohvitseride teenistuskäigu reglementeerimisega (§ 1). Seepärast ka § 175 teise lõike eeskiri on kohaldatav üksnes teenistuskäigu alal ning ei või evida mingit jõudu pensioniõiguse alal, seda enam, et pensioniõigus on määratav üksnes seadusandlikus korras ja sel alal antud eeskirju ei ole võimalik täiendada seadlusega.

Mis puutub Sõjaväelaste pensioni seaduse (RT 1936, 97) § 41 eeskirja, siis riigikaitseala õpetaja teenistust ei ole selles mainitud. Kuna see § esineb erandeeskirjana, siis ei ole võimalik selle tõlgendamine analoogia järgi. — el —

4. Küsimus. Kellele allub vahetult väeosa arveallohvitser, kas väeosa adjutantile või arveohvitserile, eriti kui sil-

mas pidada seda, et Sisemäärustiku § 248 järgi alluvad väeosa staabi koosseisu kuuluvad allohvitserid ja sõdurid, välja arvatud majandus- ja kohtujaoskonna kirjutajad oma jaoskonna töö alal, vahetult väeosa adjutantile, Väeosa majapidamise seadluse (RT 1934, 9, 69) § 100 järgi aga väeosa majandusallohvitserid alluvad vahetult vastavale eriala ohvitserile?

Vastus. Õigusnormide tõlgendamise üldpõhimõtte järgi hilisem õigusnorm kõrvaldab või muudab varem kehtiva. Järelikult Sisemäärustiku § 248 eeskiri väeosa staabi koosseisu kuuluvate majandusallohvitseride alluvuse kohta tuleks lugeda asendatuks Väeosa majapidamise seadluse § 100 eeskirjaga kui hilisemaga.

Neil kaalutlustel ja silmas pidades Väeosa majapidamise seadluse § 74 eeskirja, tuleb asuda seisukohale, et väeosa arveallohvitser allub vahetult väeosa arveohvitserile, mitte aga väeosa adjutantile.

— lu —

Ilmus trükist

Sakala Partisanide Ühingu kirjastusel kpt. P. Kangro koostatud „Mälestusi ja jutustusi Sakala partisanest Vabadussõjas 1918—1920“.

192 lk., „Kalevipoja“ kaust. 108 pilti ja skeemi. Hind kr. 2.—

Raamatus käsitletakse 40 vabadussõjaveteraani jutustatud ja kirjutatud mitmekülgseid väga huvitavaid lahinguelamusi ning mälestusi rindelt ja tagalast. Peale selle on Sakala partisanide Vabadussõja-aegse juhi major O. Oidermanni VR II/3 elulugu, kus sõjakaaslased iseloomustavad teda kui kangelaslikku väeosa ülemat ja lahingumeest. Samuti on toodud eluloolisi andmeid ühes piltidega langenud ja hiljem surnud ohvitseride kohta. Kõik mälestused ja jutustused on kontrollitud Sõjaarhiivi dokumentide põhjal ja seega osutuvad tööoludele vastavaiks.

Mälestuste kirjutamisel on säilitatud mälestusainestiku värskus, samuti on jäetud muutmata Vabadussõja ajal tarvitatud sõdurite omapärane erikeel.

Raamat on trükitud heal paberil ja trükitehniliselt kõigiti hästi õnnestunud.

Raamat on müügil „Sõduri“ toimetuses ja kõigis suuremates raamatukauplustes.

Peale selle võib raamatut otseselt osta Sakala Partisanide Ühingu kaudu aadressil: Tallinn postkast nr. 334 ja Viljandi — Sakala Partisanide Pataljoni Staap.

Vastutavtoimetaja major Alfred Luts. Tegevtoimetaja kapten Martin Nurk.

A-S.
H-y MOSER & Ko.

TALLINN

Pikk 19.

Tel. 437-47

*Soovitab
rikkalikumas valikus*

tasku- ja käekelli
maailmakuulsa

H-y Moser & C-ie
vabrikust

Le Locle Schweiz.

Seina-, laua- ja
äratuskelli. Kette
ja käevõrusid,
kuld- ja hõbeasju.
Parimat Rootsi kristalli.

Le Locle Schweiz
Asutatud 1826. a.

Jällemüüjatele meie oma kellid
müügiks ei anna, mispärast
neid ainult meie juurest saab.

ASJATA VAEVATE OMA SILMI!

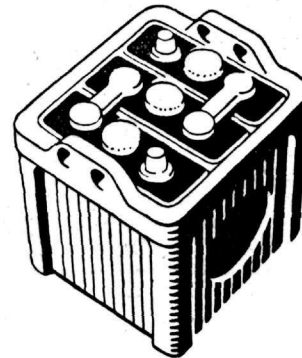


Teid
võib
abistada

AUGUST AMOSE

prilli-suuräri. Seal antakse ka maksuta
seletust prillide kandmise kohta.
Meie suuräris valmistatakse 10 minuti
jooksul 10 paari prille.

Kauplused: Tallinnas Pärnu mnt. 10; Pärnu mnt. 11;
Viru tän. 21. Tartus. Võidu tän. 11. Narvas. Joala t. 26,
Rakveres, Pikk 26. Viljandis, Lossi 15.



Bosch
akud

tagavad kiire käimalaskmise ning jul-
ge sõidu. Nii mootorrattale kui ka
sõidu- ja veoautole kõlbab Bosch-aku.
Suur mahtvus ja pikk eluiga.

Ins. Erik Koch

Tallinn, Vene 6

Tartu, Suurturg 3

Metsaäri

Elmar Torv

Tallinn, Uus Sadama 11.

Telefon 428-09.

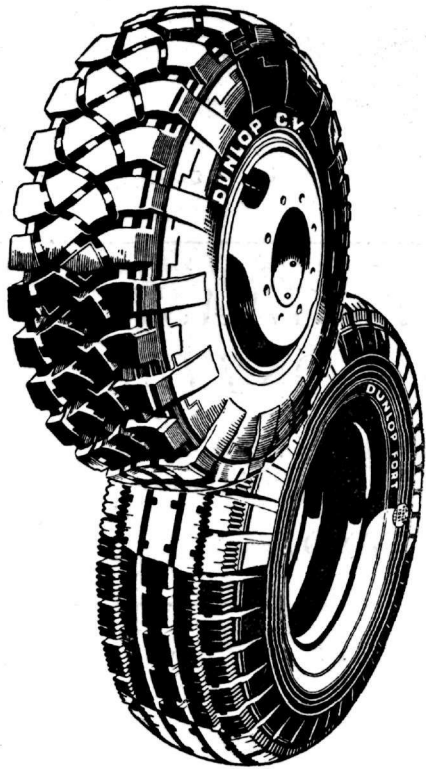
Nahakaupade, jalanõude, sadulsepa- ja kingsepa-tarvete
täielikum valik ja soodsam ostukoht.

Naha-, jalanõude- ja hobuseriistade-kauplus

Nikolai Bōstrov

Tallinnas, Veneturg number 1. Kõnetraat 313-13

Müük suurel ja väikesel arvul.



DUNLOP

VEO- JA SÕIDUAUTO- REHVID

DUNLOP „C. V.” veoautorehvid on valmistatud eriti kevadiseks veoks, mil teepind on harilikule rehvidele läbipääsmatult pehme ja porine. Varustatult nende rehvidega võite kõhklematult pöörduda peateelt halvimallegi kõrvalteele.

DUNLOP FORT sõiduautorehvid oma üleni hambulise servaga tagavad parimat teelpüsivust ja teevad täiesti võimatuks külglibisemise.

AINUESINDAJA

J. PUHK & POJAD

PÕHJA PUIESTEE 19, TALLINN

Surmariüitel

on

kõige kangem välismaa
putukapulber

siin täidetud ja sellepärast hind ainult
35 ja 60 senti plekkpritstoos.



ESINDUS:

A-S. F. O. TREUBLUT

Liha- ja vorstiäri

Vennad Laks

Tallinn, Tartu maantee 74.
Telefon 305-67

Kauplused:

Turukaubamaja

Nr. 17, 18 ja 30.

Telefon 317-26 ja 455-82.

A/S „EESTI-AGA“

TALLINN

JUHATUS: VENE TÄN. 11-A, KÖNETR. 441-33.

VABRIKUD: PÕHJA TÄN. 5, KÖNETR. 439-98.

*ATSETÜLEENGAASI- JA
HAPNIKUTÖÖSTUS*

Autogeenilise keevitamise seadete ja materjalide müük.
Elektri-keevitamise elektroodide ja agregaatide müük.

KEEVITAMISE KOOL.

Enne kui omandate keevitamise sisseseade pöörake suusõnaliselt või kirjateel meie poole, meilt saate õiglase ja asjatundliku juhatuse.

EESTI MEHAANILISE PUUTÖÖSTUSE
AKTSIASELTS

A. M. Luther

Saaduste müügikohad:

Tallinnas: V. Posti 9, tel. 446-16

Pärnu mnt. 69, tel. 482-60

Tartus: Ülikooli 2, tel. 7-88

K-Ü. „RAHVAÜLIKOO“

Meie laod Pärnu mnt., Harju tän. ja sadamas mahutavad küllaldaselt, et täita igat soovi kirjutusmaterjalide, paberikaupade ja raamatute alal. Täidame tellimisi välismaa raamatuile, võtame tellimisi trüki-, köite- ja lineerimistöodele. Kaubale vastavad hinnad – korralik teenimine.

KIRJUTUSMATERJALI, RAAMATU JA PABERIKAUPADE SUURLAOD TALLINNAS

Harju 48, oma majas, tel. 444-39, 444-37, 442-14. Pärnu mnt. 10, tel. 446-67, 446-66.

Firma **KARL BERTRAM**

Tallinn, Veneturg nr. 1

Telefon 306-15. Telegrammid „Auto-Tallinn“.

Schveitsi

SRO

kuul- ja rull-laagrid

VARTA autoakumulaatorid

Autotarbed,- osad

Silvertown mootoriõlid

Kaubamaja

ERNST ARING

Tallinn Estonia pst. 19
Kodukeskjaam 416-90

Soovitab laost:

raua- ja teraskaupu,
ehitus-, tööstus-,
tehnilisi ja
majapidamistarbeid.

*Müük soodsate hindadega
suurel ja väikesel arvul.*

Soovitan laost:

tööriistu, eritööriistu ja aparate
auto- ja lennuki-töökodadele

BÖHLER-terast



elektritööriistu, puuri-
miseks, lihvimiseks, polee-
rimiseks, plekilõikamiseks



elektrikeevitus-
masinaid

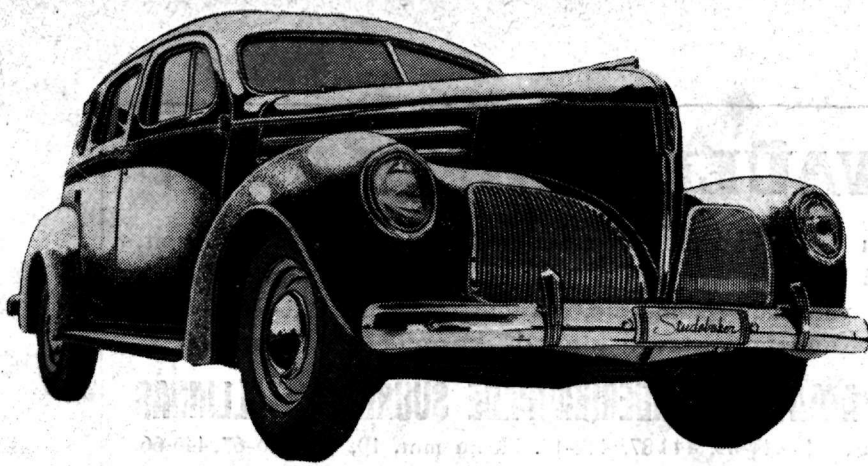


galvanotehnika
tarbeid



Chr. Meybaum

Tallinn, Tartu mnt. 4
Telefonid: 310-61, 322-77



SÕIDUAUTOD

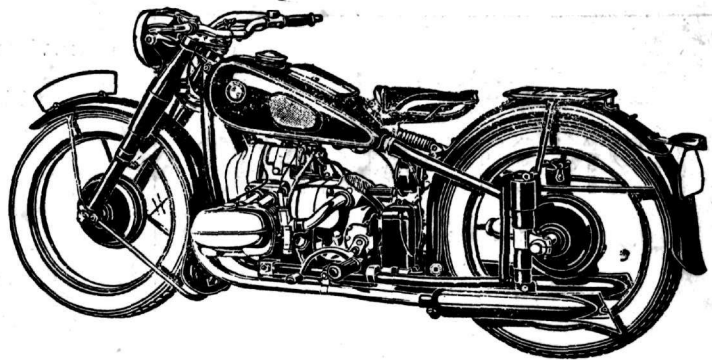
„Studebaker”	Commander 3,7 ltr. 1939. a. mudel
„Studebaker”	Champion 2,7 ltr. – uudis
„Standard”	Eight
”	Nine
”	Ten
”	Twelve
”	Fourteen
”	Twenty

Kõik pakutud mudelid alates perekonnaautost kuni luksussõidukini mõõduka hinnaga laos saadaval

Joh. Freybach Tallinn
V. Karja 8

Mootorrattad

BMW
RUDGE
TRIUMPH



Inglise **LODGE** sütekuünlad

Auto tarbed

Inglise kunstnahk

Rexine

K-m.

LIER & ROSSBAUM Tallinn, Viru 7